

PROCESEVALUATIE GEDRAGSINTERVENTIE RESPECT LIMITS

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

PROCESEVALUATIE
GEDRAGSINTERVENTIE
RESPECT LIMITS

- eindrapport -

Auteurs:
Lianne Bertling MSc
mr. drs. Willemijn Smit
dr. Maartje Timmermans

m.m.v.
Bertine Witkamp MSc

Regioplan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 - 5315315

Amsterdam, januari 2016
Publicatienr. Regioplan: 15049
Narcisnr.: OND1359165

© 2016 WODC, Ministerie van Veiligheid & Justitie.

Auteursrechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale verwerking of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het WODC.

VOORWOORD

In 2015 heeft Regioplan in opdracht van het WODC onderzoek gedaan naar Respect Limits. Respect Limits is een ambulante individuele interventie voor jongens die een zedendelict hebben begaan en daarvoor niet eerder met justitie in contact zijn gekomen. Het is de enige interventie die specifiek op deze doelgroep is toegesneden.

Respect Limits is een recidivebeperkende interventie in het justitiedomein en sinds een aantal jaren geldt dat dergelijke maatregelen door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie moeten zijn beoordeeld en erkend. In het kader van de voorlopige erkenning is de theoretische onderbouwing in kaart gebracht. Het is de bedoeling dat later een effectevaluatie volgt om de effectiviteit van Respect Limits aan te tonen. Daarop vooruitlopend is een procesevaluatie uitgevoerd om vast te stellen of de uitvoering op orde is – en dus of de programma-integriteit gewaarborgd is. Alleen dan kan een effectevaluatie immers op zinvolle wijze uitgevoerd worden.

Voor u ligt het rapport van de procesevaluatie. Het onderzoek is uitgevoerd door Maartje Timmermans (projectleider), Lianne Bertling, Willemijn Smit en Bertine Witkamp. Door de opdrachtgever is een begeleidingscommissie ingesteld, die als klankbord en kritische lezer is opgetreden en die geholpen heeft om tot de tijdige en hopelijk vruchtbare afronding te komen.

De begeleidingscommissie bestond uit:

- dr. H.P.B. (Henny) Lodewijks (voorzitter), Lodewijks Advies
- C.J.W. (Chantal) van den Berg MSc, Vrije Universiteit Amsterdam
- drs. M.M. (Martha) Padmos, Ministerie van Veiligheid en Justitie/DSJ
- dr. F. (Frederike) Zwenk, Ministerie van Veiligheid en Justitie/WODC

We bedanken de begeleidingscommissie graag voor het meedenken en de discussies. Daarnaast bedanken we ook iedereen die aan het onderzoek heeft meegewerkt, in het bijzonder de medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming en Rutgers, die bij de advisering en de uitvoering van Respect Limits betrokken zijn.

Amsterdam, januari 2016

Maartje Timmermans
Projectleider

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	I
Summary	VII
1 Inleiding	1
1.1 Achtergrond onderzoek	1
1.2 Doel en vraagstelling onderzoek.....	1
1.3 De doelen, indicatiestelling en opzet van RL.....	4
1.4 De opzet van het onderzoek.....	9
1.5 Leeswijzer.....	12
2 Doelgroep Respect Limits	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Kenmerken ingestroomde doelgroep.....	13
2.3 Omvang en kenmerken potentiële doelgroep.....	18
2.4 Afwegingen van RvdK en ZM in advisering en oplegging RL	20
3 Resultaten met betrekking tot de uitvoering	23
3.1 Inleiding	23
3.2 Factoren die implementatie beïnvloeden	23
3.3 Programma-integriteit.....	24
3.4 Ervaringen van betrokkenen.....	31
3.5 Knelpunten in de uitvoering.....	33
4 Haalbaarheid doeltreffendheidsstudie en effectevaluatie	35
4.1 Inleiding	35
4.2 Waardering programma-integriteit	35
4.3 Haalbaarheid doeltreffendheidsstudie.....	36
4.4 Haalbaarheid effectstudie.....	39
5 Conclusie	41
5.1 Doel onderzoek	41
5.2 Indiciestelling, advisering en oplegging	41
5.3 Implementatie, programma-integriteit en knelpunten	43
5.4 Ervaringen.....	46
5.5 Haalbaarheid doeltreffendheid- en effectstudie.....	46
Bijlagen	49
Bijlage 1 Itemlijsten medewerkers Rutgers.....	51
Bijlage 2 Itemlijsten medewerkers Raad voor de Kinderbescherming	55
Bijlage 3 Voorbeeld scorelijst video-opnames RL.....	57
Bijlage 4 Functie-eisen	61
Bijlage 5 Kenmerken ingestroomde doelgroep	63

SAMENVATTING

Aanleiding en doelstelling procesevaluatie Respect Limits

Respect Limits (hierna: RL) is een ambulante individuele gedragsinterventie voor jongens, gericht op het herkennen en respecteren van seksuele grenzen. De doelgroep bestaat uit jongens tussen de twaalf en achttien jaar, die niet eerder zijn veroordeeld voor een seksueel delict. Het doel van RL is het voorkomen van zedenrecidive bij jongens die seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond. Om dit doel te bereiken, zet de training in op het beïnvloeden van attitudes en cognities die ten grondslag liggen aan het seksueel grensoverschrijdende gedrag. Daarnaast worden delictgerelateerde vaardigheden verbeterd, zoals het vergroten van het zelfregulerend vermogen en het leren omgaan met groepsdruk of andere vormen van sociale beïnvloeding. RL wordt in drie varianten aangeboden (10 bijeenkomsten, 15 bijeenkomsten of 20 bijeenkomsten van 1,5 uur). Afhankelijk van het leervermogen en de mate van delictondersteunende attitudes en/of vaardigheidstekorten, wordt een van de drie beschikbare varianten, variërend in duur en intensiteit, gegeven.

De interventie is ontwikkeld door Rutgers en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de Raad voor de Kinderbescherming (hierna: RvdK). In november 2012 is Rutgers gestart met de uitvoering van Respect Limits. Gedurende de onderzoeksperiode heeft de RvdK het uitvoeringscontract met Rutgers niet verlengd.

De interventie is in 2012 erkend door de voormalige Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie. Binnen vijf jaar na het moment van erkenning dient de doeltreffendheid van de interventie te worden aangetoond. Nog eens drie jaar later dient de effectiviteit te worden onderzocht. Een essentiële voorwaarde voor doeltreffendheid en effectiviteit is dat de uitvoering van het programma op orde is, de zogenoemde programma-integriteit. Om dit te onderzoeken, moet een procesevaluatie van RL worden uitgevoerd. Regioplan heeft in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid en Justitie de procesevaluatie uitgevoerd in de periode mei 2015 tot en met januari 2016. De vijf hoofdvragen die in het onderzoek beantwoord moesten worden, luiden als volgt:

1. In hoeverre wordt de gedragsinterventie RL uitgevoerd volgens de handleidingen?
2. Indien er zich knelpunten voordoen bij de uitvoering van de gedragsinterventie RL, wat zijn daarvoor de redenen?
3. Wat zijn de bevorderende en belemmerende factoren bij de implementatie van de gedragsinterventie RL?
4. Hoe beoordelen de betrokken instanties de gedragsinterventie RL en wat zijn hun ervaringen?

5. Wat valt uit de resultaten van deze procesevaluatie te concluderen over de eventuele haalbaarheid van een doeltreffendheidsstudie en effectevaluatie?

Opzet van het onderzoek

In de procesevaluatie zijn een multi-method- en multi-informant-aanpak gebruikt. Dit betekent dat de gegevens aan de hand van verschillende onderzoeksmethoden en verschillende informanten zijn opgehaald. De medewerkers van RL (manager, twee opleiders/supervisors en zeven trainers) zijn bevestigd over de implementatie van RL, de mate waarin RL wordt uitgevoerd volgens de handleidingen, welke knelpunten zich voordoen bij de uitvoering, hoe zij RL beoordelen en de samenwerking met de RvdK. De gedragsdeskundigen en raadsonderzoekers (vijf gedragsdeskundigen en vijf raadsonderzoekers) zijn bevestigd over de totstandkoming van een advies voor RL en met de coördinatoren taakstraffen (vijf) zijn de samenwerking met Rutgers en de uitvoering van RL besproken. Tot slot is met drie rechters gesproken over hun afwegingen om al dan niet RL te adviseren. Het registratiesysteem van Rutgers heeft ons informatie verschaft over de instroom/uitval, kenmerken van jongens, slachtoffer en delict, motivatie tot deelname en de mate waarin jongens en ouders tevreden zijn over de begeleiding en training RL. In aanvulling op de gegevens uit het registratiesysteem voerden we een beknopt dossieronderzoek uit bij RL. De dossiers van de RvdK zijn geanalyseerd met als doel om a. vast te stellen in hoeverre de bereikte doelgroep voldoet aan de criteria voor RL (n=46) en b. de potentiële doelgroep in kaart te brengen op basis van het LIJ 2b-instrument (n=64). Op een aantal aspecten hanteert de RvdK aanvullende en/of andere inclusiecriteria dan in de handleiding van Rutgers wordt beschreven, omdat ten tijde van het schrijven van de handleiding van Rutgers het LIJ nog niet uitontwikkeld was. In het dossieronderzoek zijn de inclusie- en exclusiecriteria van de RvdK gehanteerd, omdat deze in de praktijk worden gebruikt. De observaties van video-opnames boden tot slot de gelegenheid tot inzage in de *realtime* uitvoering van RL. Dit vormde een aanvulling op de gegevens uit de interviews en registratiesystemen.

Resultaten

Doelgroep RL

In de periode van 1 november 2012 tot en met 7 augustus 2015 zijn in totaal 46 jongens ingestroomd. Dertig jongens zijn ingestroomd in variant 1 van RL (kortste traject), vijftien jongens in variant 2 en één jongen in variant 3 (langste traject). Met uitzondering van één jongen, hebben alle jongens de training volledig doorlopen. In dezelfde periode hebben de ouder(s) van de jongens in 24 trajecten deelgenomen aan een ouderbijeenkomst en het evaluatiegesprek. Daarnaast hebben de ouder(s) in zestien trajecten deelgenomen aan de oudermodule. Bij de start van de training zijn de jongens gemiddeld 15,8 jaar. Nagenoeg alle jongens hebben de Nederlandse nationaliteit. Over de culturele

achtergrond van de jongens is bekend dat ruim de helft van de jongens uit een Nederlands gezin komt (n=25) en ruim een derde uit een niet-westers gezin (n=16), waarbij de Marokkaanse culturele achtergrond het vaakst voorkomt. De helft van de jongens woont bij beide ouders en drie op de tien jongens wonen alleen bij hun biologische moeder. Een derde van de jongens volgt een basisberoepsgerichte/kaderberoepsgerichte vmbo-opleiding en 17 procent volgt een mbo-opleiding. Geen enkele jongen is eerder veroordeeld voor een zedendelict.

Een derde van de jongens is vervolgd voor (onder andere) aanranding; gevolgd door een op de tien jongens die is vervolgd voor gemeenschap met iemand beneden de twaalf jaar, ontucht met een kind of verkrachting. Over de wijze van plegen is bekend dat een kleine meerderheid het delict in groepsverband heeft gepleegd en in iets minder gevallen alleen. Het slachtoffer is in nagenoeg alle gevallen een meisje of een vrouw en in de meeste gevallen is het slachtoffer een bekende van de jongen (kennis, buurtgenoot of medescholier).

Van de ingestroomde doelgroep voldoet één jongen aan alle inclusiecriteria. Daarnaast lijken twee andere jongens te voldoen op basis van de gegevens die bekend zijn. Van deze twee jongens zijn echter de J-SOAP D-score en hun motivatie voor deelname aan RL onbekend. Daarnaast was een klein deel van de ingestroomde jongens op basis van de exclusiecriteria niet in aanmerking gekomen voor deelname aan RL. De ingestroomde jongen die als enige aan alle inclusiecriteria voldoet, scoort niet op de exclusiecriteria van RL en komt dus (als enige) volledig in aanmerking voor deelname aan RL.

Potentiële doelgroep RL

De omvang en kenmerken van de potentiële doelgroep RL zijn onderzocht door bestudering van de zaken bij de RvdK waarin de uitkomst van het LIJ wijst op RL, maar geen RL-advies is afgegeven, dan wel geen oplegging van RL heeft plaatsgevonden. Er lijken 24 jongens te voldoen aan de inclusiecriteria voor RL op basis van de gegevens die bekend zijn. Van slechts vier van deze jongens is echter de J-SOAP D-score bekend, dus in hoeverre deze groep daadwerkelijk voldoet aan de inclusiecriteria voor RL is moeilijk te zeggen. Een groot deel van de jongens in de potentiële doelgroep wordt echter uitgesloten op basis van de exclusiecriteria. In vergelijking met de ingestroomde doelgroep is bij de onderzochte potentiële doelgroep substantieel vaker sprake van psychosociale problematiek en/of onderliggende psychopathologie of ernstige gedragsproblematiek, waardoor deelname aan RL wordt verhinderd of RL niet voldoende is.

Met raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen zijn de afwegingen besproken die worden gemaakt in het al dan niet adviseren van RL. In de gesprekken wordt opgemerkt dat het LIJ alléén niet goed is toegerust om een goede inschatting te maken voor de indicatiestelling RL. In de praktijk wordt door de geïnterviewde raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen de J-SOAP D vaak als leidend (en van meerwaarde) geacht, in plaats van de

scores op de domeinen attitude en vaardigheden van het 2b-instrument, omdat de J-SOAP D naar hun mening in staat is goed inzicht in de (risicovolle) seksuele ontwikkeling te genereren. Daarnaast is gesignaleerd dat ouders na een zedendelict dikwijls al vrijwillige hulpverlening hebben ingeschakeld. Raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen maken dan de afweging of RL in de gegeven situatie meerwaarde heeft. Ook is genoemd dat de RvdK signaleert dat de problematiek zich niet alleen concentreert rondom seksualiteit. In deze gevallen ligt het volgens de RvdK meer voor de hand om een interventie te adviseren die verschillende aandachtsgebieden beslaat. Met rechters is tot slot gesproken over de redenen waarom een RL-advies niet zonder meer leidt tot een oplegging. Door kenmerken die inherent zijn aan zedendelicten, zijn deze zaken moeilijk bewijsbaar. In de regel volgt dan vrij-spraak of een zaak wordt geseponneerd. Ook kan een rechter tot de conclusie komen dat van RL geen pedagogische meerwaarde is te verwachten, gezien de lange termijn die is verstreken na het plegen van het delict.

Uitvoering RL (programma-integriteit)

De uitvoering van RL vindt in grote mate plaats zoals beoogd. Op de context-factoren wordt in de uitvoering op een drietal (kleine) aspecten afgeweken van de managementhandleiding. De rol van opleiders en supervisors is gecombineerd en de rol van regiocoördinator is belegd bij de manager in plaats van bij de trainers. Daarnaast is bij één uitvoerend trainer (wegens ziekte) niet volledig voldaan aan de vereisten voor het behoud van de trainerslicentie. Tot slot hebben de beoordelingsgesprekken van de trainers met de manager telefonisch plaatsgevonden in plaats van face to face. Met betrekking tot de uitvoering van RL is opgemerkt dat slechts in enkele gevallen een uitzondering wordt gemaakt op de beoogde duur en intensiteit van de training en de toepassing van de beoogde werkvormen uit de kernmodule.

Ervaringen

Zowel de coördinatoren taakstraffen als de trainers ervaren dat het merendeel van de jongens (intrinsiek) gemotiveerd is om deel te nemen aan RL. De resultaten van de motivatiethermometer die de jongens invullen, bevestigen dit positieve beeld. De hoge motivatie kan verklaard worden doordat het deel uitmaakt van de inclusiecriteria voor RL. De coördinatoren taakstraffen en trainers ervaren eveneens dat ouders van de jongens over het algemeen gemotiveerd zijn om deel te nemen/hun zoon te ondersteunen. Uit de vragenlijsten die zij aan het eind van de training invullen, blijkt dat zowel de jongens als hun ouders zeer tevreden zijn over de begeleiding die de trainer heeft geboden, de duur van de training en de opdrachten. Ook de geïnterviewde trainers en coördinatoren taakstraffen zijn over het algemeen positief over RL. De trainers vinden het met name prettig dat de training overzichtelijk en gestructureerd is. Wat zowel trainers als coördinatoren positief stemt, is dat zij de jongens zien groeien door de training.

Knelpunten in de uitvoering

Door de medewerkers van Rutgers worden vijf knelpunten in de uitvoering van RL genoemd. Allereerst kost de verslaglegging voor RL veel tijd, meer dan ervoor staat. Daarnaast lopen trainers ertegenaan dat jongens de vragen van de lijsten die zij moeten invullen niet altijd goed begrijpen of verkeerd interpreteren. Ook is het invullen van de succes thermometer voor (sommige) jongens lastig, omdat ze geen concreet voorbeeld kunnen bedenken van een risicovolle situatie waarmee ze in de afgelopen week zijn geconfronteerd. De motivatiethermometer wordt volgens een trainer vaak sociaal wenselijk ingevuld. Het derde knelpunt heeft betrekking op de inhoud van de training. Trainers vinden niet alle werkvormen even goed werkbaar/toepasbaar in de praktijk. Daarnaast vinden enkele trainers het jammer dat het programma van RL zo strikt is en dat er in vergelijking met de oude Leerstraf Seksualiteit minder ruimte is om eigen creativiteit of methodieken in te zetten. Het vierde knelpunt heeft betrekking op de kwaliteitseisen waaraan de trainers dienen te voldoen. Opgemerkt is dat de vereiste scholing en ondersteuning niet in verhouding staat tot het (geringe) aantal trainingen dat door trainers wordt gegeven. Het laatste knelpunt betreft de doelgroep van RL. Gesignaleerd wordt dat een aangepaste versie van RL voor jongeren met een licht verstandelijke beperking gewenst is, omdat het bij deze jongeren veel tijd kost om zaken helder te krijgen. Raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen sluiten zich bij dit laatste punt aan. Daarnaast spreken raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen hun behoefte uit aan terugkomdagen/verdieping op het gebied van afname van de J-SOAP D en zedenzaken. De knelpunten die coördinatoren taakstraffen inbrengen gaan meer over het trainingsproces. Door enkele coördinatoren taakstraffen wordt ervaren dat trainingen vaak onderbroken worden door vakanties van trainers. Daarnaast wordt de lange periode tussen het delict en de start van RL als knelpunt genoemd. Tot slot merkt een coördinator taakstraffen op moeite te hebben met het delen van privacygevoelige informatie met de trainers, zoals het proces-verbaal.

Haalbaarheid doeltreffendheids- en effectstudie

Een doeltreffendheidsstudie moet inzicht bieden in welke mate de programma-doelen van de interventie worden behaald. Voor wat betreft de context en uitvoering van de interventie, is de programma-integriteit in voldoende mate op orde om een doeltreffendheidsstudie uit te voeren. Ook zijn alle gegevens van de voor- en nameting beschikbaar. De voor- en nameting bestaat uit een vragenlijst 'Wat jij voelt, denkt en doet' die de jongen bij aanvang van de eerste training invult en aan het eind van de evaluatiebijeenkomst (laatste bijeenkomst). Deze vragenlijst bestaat uit items over attitudes ten opzichte van seksuele dwang, zelfregulatie, seksuele interactiecompetentie, ervaren steun van ouders, ervaren toezicht van ouders en sociale wenselijkheid en sluit daarmee aan op de programmadoelen van RL. Een kanttekening die bij deze gegevens moet worden geplaatst, is dat uit de interviews met trainers naar voren komt dat de jongens de vragen soms niet goed begrijpen, verkeerd interpreteren of sociaal wenselijk invullen. In de nameting vult de trainer opnieuw de checklist in en daarbovenop beoordeelt de trainer in hoeverre de

jongen beschikt over kennis en vaardigheden om te kiezen voor niet-grens-overschrijdend seksueel gedrag. Tijdens de voormeting beoordeelt de trainer in hoeverre de jongen inzicht heeft in de factoren die hebben geleid tot het delict, in hoeverre de jongen inzicht heeft in de rol van negatieve invloeden uit de omgeving en groepsdynamische processen en in hoeverre de jongen gemotiveerd is voor gedragsverandering. Een groot knelpunt voor de haalbaarheid van de doeltreffendheidsstudie is echter dat de ingestroomde doelgroep in beperkte mate voldoet aan de inclusie- en exclusiecriteria. Wat de indicering en de advisering van RL betreft, is de programma-integriteit dan ook in onvoldoende mate op orde. Een ander knelpunt is dat bij het merendeel van de ingestroomde doelgroep (nog) geen follow-upmeting heeft plaatsgevonden.

In de effectstudie staat het einddoel van RL centraal. In de effectstudie wordt onderzocht of deelnemers van RL minder vaak recidiveren naar een zedendelict dan jeugdige zedendelinquenten die RL niet hebben gevolgd. Een knelpunt voor de effectstudie is het samenstellen van een controlegroep die vergelijkbaar is met de experimentele groep. Dit houdt verband met het hiervoor genoemde knelpunt ten aanzien van de indicering en advisering van RL. Op dit punt biedt een match op achtergrondkenmerken van de ingestroomde doelgroep en gepleegde delicten mogelijkheden.

Conclusie

Van de ingestroomde doelgroep voldoet slechts één jongen – die niet uitgesloten had hoeven te worden op basis van de exclusiecriteria – aan alle inclusiecriteria voor RL. Bijna veertig procent van de ingestroomde doelgroep scoort laag op het Algemeen Recidive Risico en het Dynamisch Risico Profiel. Dit betekent dat er een lichtere groep jongeren is ingestroomd dan beoogd. In de onderzochte potentiële doelgroep zijn er slechts drie jongens die voldoen aan de inclusiecriteria en die naar het lijkt niet uitgesloten hadden hoeven te worden op basis van de exclusiecriteria. Geconcludeerd kan worden dat de ingestroomde doelgroep beperkt voldoet aan de inclusiecriteria. Tegelijkertijd wordt de potentiële doelgroep niet onterecht uitgesloten, omdat deze doelgroep in grotere mate scoort op de exclusiecriteria. Bij de onderzochte potentiële doelgroep is substantieel vaker sprake van psychosociale problematiek en/of onderliggende psychopathologie of ernstige gedragsproblematiek.

De programma-integriteit voor de indicering en advisering is in onvoldoende mate op orde en dit heeft consequenties voor de haalbaarheid van de doeltreffendheidsstudie. De toekomstige onderzoekspopulatie is dan immers te klein. Bovendien is het voor de effectstudie moeilijk om een controlegroep samen te stellen die vergelijkbaar is met de experimentele groep.

SUMMARY

Background and objective process evaluation Respect Limits

Respect Limits (RL) is an outpatient individual behavioural intervention for boys, aimed at recognising and respecting sexual boundaries. The target group consists of boys between twelve and eighteen years old who have not previously been convicted of a sexual offence. The objective of RL is to prevent reoffending of boys who have displayed unacceptable sexual behaviour. To achieve this objective, the training focuses on influencing attitudes and cognitions that underlie unacceptable sexual behaviour. In addition, offence-related skills are improved, in order that the boys increase their self-regulatory capacity and learn to deal with group pressure or other forms of social influence. RL is offered in three variants (10 sessions, 15 sessions or 20 sessions of 1.5 hours each). Which of the three available variants (ranging in duration and intensity) applies depends on the boy's learning ability and the degree of offence supportive attitudes and/or skills deficits.

The intervention was developed by Rutgers (centre of expertise on sexual and reproductive health and rights) and is carried out under the responsibility of the Child Care and Protection Board (*Raad voor de Kinderbescherming*, RvdK). In November 2012, Rutgers started with the execution of Respect Limits. During the research period, the RvdK did not renew the contract with Rutgers.

In 2012, the intervention was recognised by the former Accreditation Committee for Behavioural Interventions of the Dutch Ministry of Security and Justice. Within five years after the moment of recognition, the efficacy of the intervention must be demonstrated. Three years later the intervention's effects need to be examined. A prerequisite for efficacy and effectiveness is that the programme is carried out as intended (so-called programme integrity). To investigate this, a process evaluation of RL needs to be conducted. Regioplan was commissioned by the Research and Documentation Centre (WODC) of the Ministry of Security and Justice to conduct this process evaluation, which took place in the period May 2015 to January 2016.

The five main questions to be answered in the study were:

1. To what extent is the behavioural intervention RL carried out according to the instructions?
2. If there are bottlenecks in the way the behavioural intervention RL is carried out, what are the reasons?
3. What are the barriers and facilitators in the implementation of the behavioural intervention RL?
4. How do the organisations concerned judge the behavioural intervention RL and what are their experiences?
5. What can be concluded from the results of this process evaluation about the feasibility of an efficacy study and effect evaluation?

Design of the study

In the process evaluation a multi-method and multi-informant approach was used. This means that the data were collected on the basis of different research methods and different informants. The RL officials (one manager, two instructors/supervisors and seven trainers) were interviewed about the implementation of RL, the extent to which RL is carried out according to the instructions, which bottlenecks have occurred in practice, how they judge RL and the cooperation with the RvdK. The behavioural specialists and child welfare investigators (five behavioural specialists and five child welfare investigators) were questioned about the RL advice process and the community service coordinators (five) were questioned about the cooperation with Rutgers and the execution of RL. In addition, three judges were interviewed on the decision process whether or not to impose RL. The registration system of Rutgers provided us with information about the influx/drop out rate, characteristics of the boys, victim and offence information, motivation to participate and the extent to which boys and parents are satisfied with the RL guidance and training. In addition to the data from the registration system, we conducted a brief case file study at RL. The files of the RvdK were analysed with the aim a.) to determine the extent to which the reached target group meets the criteria for RL (n=46), and b.) to map out the potential target group based on the LIJ 2b instrument (n=64).¹ With regard to a number of aspects the RvdK applies additional and/or other inclusion criteria than described in the instructions of Rutgers, because at the time of writing the instructions of Rutgers the LIJ had not yet been fully developed. In the case file study, the inclusion and exclusion criteria of the RvdK have been used, because these are the criteria that are applied in practice. Finally, observations of video recordings provided the opportunity to inspect the real time execution of RL. These observations were used in addition to the data from the interviews and registration systems.

Results

RL target group

In the period between 1 November 2012 and 7 August 2015, a total of 46 boys enrolled. Thirty boys participated in RL variant 1 (shortest programme), fifteen boys in variant 2 and one boy in variant 3 (longest programme). With the exception of one boy, all the boys have fully completed the training. In the same period, in 24 cases the parent(s) of the boys attended a parent session and the evaluation session. In addition, in sixteen cases parent(s) participated in the parent module. At the start of the training the average age of the boys is 15.8 years. Virtually all boys have the Dutch nationality. With regard to the cultural background of the boys, it is known that more than half of the boys come from a Dutch family (n=25) and over a third from a non-Western family (n=16). With regard to the latter group, the Moroccan cultural background

¹ The National Set of Instruments Juvenile Justice System (*Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtkenen*, LIJ).

occurs most often. Half of the boys live with both parents and three out of ten boys live with their biological mother only. A third of the boys are enrolled in a basic or advanced vocational pathway of pre-vocational secondary education (*vmbo-bb* or *vmbo-kb*) and 17 percent are enrolled in vocational education and training (*mbo*). None of the boys have had previous convictions for sexual offences.

A third of the boys were prosecuted for (among other things) sexual assault; followed by one out of ten boys who were prosecuted for intercourse with someone under the age of twelve, sexual abuse of a child or rape. It is known that in a small majority of the cases, the offence was committed in a group context; in the other cases there was only one perpetrator. In nearly all cases the victim is a girl or a woman and in most cases the victim is acquainted with the boy (acquaintance, neighbour or fellow pupil).

Of the enrolled target group one boy meets all the inclusion criteria. In addition, two other boys seem to comply with these criteria based on known data. However, the J-SOAP-D scores² of these boys and their motivations to participate in RL are unknown. In addition, on the basis of the exclusion criteria a small proportion of enrolled boys would not have been eligible to participate in RL. The only participating boy who meets all the inclusion criteria does not score on the exclusion criteria of RL and therefore, he is the only person to be fully eligible to participate in RL.

Potential RL target group

The size and characteristics of the potential RL target group were investigated by studying the cases at the RvdK in which the outcome of the LIJ indicates RL, but no RL advice was given, or RL was not imposed. Based on known data, 24 boys seem to meet the RL inclusion criteria. However, the J-SOAP D scores of only four of these boys are known, therefore it is hard to determine whether this group actually meets the RL inclusion criteria. A large part of the boys of the potential target group, however, are excluded on the basis of the exclusion criteria. Within the studied potential target group psychosocial problems and/or underlying psychopathology or severe behavioural problems occur significantly more often than in the enrolled target group, and therefore participation in RL is prevented or RL is insufficient.

The considerations whether or not to advise RL have been discussed with child welfare investigators and behavioural specialists. In the discussions it was noted that the LIJ alone is not well equipped to make a good assessment to advise RL. In practice, the interviewed child welfare investigators and behavioural specialists often regard the J-SOAP D score as a decisive indicator (providing added value), instead of the scores on the attitude and skills domains of the 2b instrument, because in their opinion J-SOAP D is able to provide good insight into (risky) sexual development. Moreover, it has been observed that after a sexual offence has occurred parents often involve

² Juvenile Sex Offender Assessment Protocol D-score.

voluntary assistance. Child welfare investigators and behavioural specialists make a comparative assessment whether or not in the given situation RL provides added value. It was also noted that the RvdK observes that the problems are not confined to sexuality. In these cases, according to the RvdK, it is obvious to advise an intervention that covers different areas for special attention.

Finally, interviews were held with judges about the reasons why an RL advice does not necessarily lead to an imposition. Due to characteristics inherent in sexual offences, these cases are difficult to prove. Usually acquittal is the result or the case in question is dismissed. A judge may also come to the conclusion that no pedagogical added value is to be expected of RL, given the long period that has elapsed since the commission of the offence.

RL execution (programme integrity)

To a large extent, RL is carried out as intended. When the contextual factors are concerned, execution deviates from the management instructions on three (small) aspects. The role of instructors and supervisors has been combined and the role of regional coordinator is the responsibility of the manager instead of the trainers. In addition, in the case of one executive trainer, the requirements to maintain the trainer licence were not met (due to illness). Finally, the assessment interviews of the trainers with the manager took place by telephone rather than face to face. With regard to the execution of RL it is noted that only in a few cases an exception is made to the intended duration and intensity of the training and the application of the proposed methods of the core module.

Experiences

Both the community service coordinators and the trainers experience that most of the boys are (intrinsically) motivated to participate in RL. The results of the motivation thermometer filled out by the boys confirm this positive picture. This high motivation can be explained by the fact that it is part of the RL inclusion criteria. The community service coordinators and trainers also notice that the parents of the boys are generally motivated to participate and support their son.

From the questionnaires they fill out at the end of the training, it appears that both the boys and their parents are very satisfied with the support offered by the trainer, the duration of the training and the assignments. In general, the interviewed trainers and community service coordinators are also positive about RL. The trainers are especially pleased that the training is well-organised and structured. What strikes both trainers and community service coordinators as positive is that according to them the boys really grow in their development due to the training.

Obstacles to the execution

Employees of Rutgers mention five bottlenecks in the way RL is carried out. First of all, reporting on behalf of RL takes a lot of time, longer than planned for. In addition, trainers observe that the boys sometimes fail to understand or

misinterpret the questions on the lists they have to fill out. Completing the success thermometer can also be tricky for (some) boys, because sometimes they cannot think of a specific example of a risky situation with which they have been confronted in the past week. According to one of the trainers, boys often give socially desirable answers to the questions of the motivation thermometer. The third problem is related to the content of the training. According to trainers, not all work methods are equally workable/applicable in practice. In addition, some trainers think it is a pity that the RL programme is rather strict and that, compared with the old Sexuality Learning Sanction (*Leerstraf Seksualiteit*) there is less room for them to use their own creativity or methodologies. The fourth bottleneck concerns the quality requirements that the trainers must meet. It was noted that the required training and support is disproportionate to the (small) number of trainings given by trainers. The last bottleneck concerns the target group of RL. It is observed that a modified version of RL is desired for young people with mild intellectual disabilities, because for these youngsters it takes a lot of time to get things clear. Child welfare investigators and behavioural specialists support this last point of view. Furthermore, child welfare investigators and behavioural specialists express a need for follow-up days to enlarge competences in the area of J-SOAP D training and vice cases. The bottlenecks suggested by community service coordinators are mostly related to the training process. Some community service coordinators experience that trainings are often interrupted by holidays of trainers. In addition, the long period between the offence and the start of RL is mentioned as a bottleneck. Last, one community service coordinator notes that he feels scruples about sharing privacy sensitive information, such as the summons, with the trainers.

Feasibility efficacy study and effect evaluation

An efficacy study should provide insight into the extent to which programme objectives of the intervention are met. In terms of context and execution of the intervention, the programme is carried out as intended, which means it is possible to conduct an efficacy study. Moreover, all data of the pre- and post-measurement are available. The pre- and post-measurement consists of a questionnaire 'What you feel, think and do' filled out by the boy at the start of the first training session and at the end of the evaluation session (last meeting). This questionnaire consists of items about attitudes towards sexual coercion, self-regulation, sexual interaction competence, perceived parental support, perceived parental supervision and social desirability, and therefore connects to the RL programme objectives. A side-note should be made regarding these data: from the interviews with trainers it appears that sometimes the boys misinterpret or fail to understand the questions, or give socially desirable answers. In the post-measurement, the trainer fills out the checklist once again and in addition, he assesses the extent to which the boy has the knowledge and skills to refrain from unacceptable sexual behaviour. During the pre-measurement the trainer assesses the extent of insight the boy has into the factors that led to the offence, the extent of insight the boy has into the role of negative influences from his environment and group dynamics,

and the extent to which the boy is motivated for behavioural change. However, a major bottleneck for the feasibility of the efficacy study is that the participants of the target group only to a limited extent meet the inclusion and exclusion criteria. With regard to RL advice and indication, the programme integrity is insufficiently guaranteed. Another bottleneck is that (as yet) no follow-up measurement has occurred with regard to the majority of the enrolled target group.

The focus of the effect evaluation is on the final objective of RL. In the effect evaluation it will be examined whether RL participants sexually reoffend less often than juvenile sex offenders who have not participated in RL. A bottleneck of the effect evaluation is the composition of a control group that is comparable with the experimental group. This relates to the aforementioned bottleneck regarding RL indication and advice. With regard to this issue, matches on background characteristics of the enrolled target group and offences committed provide opportunities.

Conclusion

Of the enrolled target group only one boy – with regard to whom there was no reason to exclude him on the basis of the exclusion criteria – meets all the RL inclusion criteria. Nearly forty percent of the enrolled target group scores low with regard to general recidivism risk (*algemeen recidiverisico*, ARR) and dynamic risk profile (*dynamisch risicoprofiel*, DRP). This means that a group of less severe offenders enrolled in the programme than was intended. There are only three boys in the potential target group under study who meet the inclusion criteria and with regard to whom there appear to be no reasons to exclude them on the basis of the exclusion criteria. It can be concluded that the enrolled target group meets the inclusion criteria only to a limited extent. Simultaneously, the potential target group is not unjustly excluded, for the extent to which this target group scores on the exclusion criteria is higher. With regard to the potential target group under study, there is a substantially greater frequency of psychosocial problems and/or underlying psychopathology or severe behavioural problems.

With regard to RL advice and indication, the programme integrity is insufficiently guaranteed, and this has consequences for the feasibility of the effect evaluation. The fact is that the prospective research population is too small. Moreover, it is difficult to compose a control group that is comparable with the experimental group on behalf of an effect evaluation.

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond onderzoek

Respect Limits (hierna: RL) is een ambulante individuele gedragsinterventie voor jongens, gericht op het herkennen en respecteren van seksuele grenzen. De doelgroep bestaat uit jongens tussen de twaalf en achttien jaar die niet eerder zijn veroordeeld voor een seksueel delict. De interventie kan door de rechter of officier van justitie worden opgelegd als leerstraf, als onderdeel van een gedragsbeïnvloedende maatregel en als bijzondere voorwaarde, al dan niet in combinatie met andere interventies. De interventie is ontwikkeld door Rutgers en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de Raad voor de Kinderbescherming (hierna: RvdK). In november 2012 is Rutgers gestart met de uitvoering van Respect Limits. Gedurende de onderzoeksperiode heeft de RvdK het uitvoeringscontract met Rutgers niet verlengd.

De interventie is in 2012 erkend door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie.¹ De commissie heeft hiermee beoordeeld dat de interventie voldoende werkzame principes bevat om effectief te kunnen zijn. Binnen vijf jaar na het moment van erkenning dient de doeltreffendheid van de interventie te worden aangetoond. Nog eens drie jaar later dient de effectiviteit te worden onderzocht. Een essentiële voorwaarde voor doeltreffendheid en effectiviteit is dat de uitvoering van het programma op orde is, de zogenoemde programma-integriteit. Om dit te onderzoeken, moet een procesevaluatie van RL worden uitgevoerd. Dit rapport is een verslag van de procesevaluatie RL, die Regioplan in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid en Justitie heeft uitgevoerd. Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode mei 2015 tot en met januari 2016.

1.2 Doel en vraagstelling onderzoek

De procesevaluatie heeft tot doel om te bepalen of de gedragsinterventie RL wordt uitgevoerd zoals beschreven in de programmahandleidingen die zijn goedgekeurd door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie. In de procesevaluatie wordt niet de wetenschappelijke onderbouwing van de interventie RL onderzocht. Dit is in een eerder stadium gedaan, namelijk als onderdeel van de ex ante-beoordeling van de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie.

¹ De Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie is in oktober 2015 opgeheven. Gedragsinterventies (voor zowel jeugdigen als volwassenen) worden voortaan op kwaliteit beoordeeld door een nieuwe deelcommissie interventies, die is ondergebracht bij de Erkenningscommissie interventies van het NJi, Movisie en Trimbos.

De hoofdvragen die in het onderzoek beantwoord moeten worden, luiden als volgt:

1. In hoeverre wordt de gedragsinterventie RL uitgevoerd volgens de handleidingen?
2. Indien er zich knelpunten voordoen bij de uitvoering van de gedragsinterventie RL, wat zijn daarvoor de redenen?
3. Wat zijn de bevorderende en belemmerende factoren bij de implementatie van de gedragsinterventie RL?
4. Hoe beoordelen de betrokken instanties de gedragsinterventie RL en wat zijn hun ervaringen?
5. Wat valt uit de resultaten van deze procesevaluatie te concluderen over de eventuele haalbaarheid van een doeltreffendheidsstudie en effectevaluatie?

Op basis van bovengenoemde doelstelling en hoofdvragen voor onderzoek, zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- I. Potentiële doelgroep
 - a) Hoeveel jongens komen er in aanmerking voor RL op basis van de beschreven criteria?
 - b) Welke kenmerken heeft deze potentiële doelgroep?
- II. RL-advies
 - a) Hoeveel jongens krijgen een RL-advies van de Raad voor de Kinderbescherming?
 - b) Hoeveel jongens hebben geen RL-advies gekregen die wel voldoen aan de criteria voor de interventie, in welke mate verschillen deze jongeren van de jongeren met RL-advies? Waarom hebben ze geen RL-advies gekregen en wat hebben ze dan wel voor advies gekregen?
- III. RL-oplegging
 - a) Hoe vaak legt de rechter of officier van justitie RL op in het kader van a) een leerstraf; b) als module van een Gedragsbeïnvloedende Maatregel; c) als bijzondere voorwaarde binnen de Maatregel Hulp en Steun?
 - b) Bij hoeveel jongens heeft de rechter of officier van justitie geen RL opgelegd, terwijl er wel een RL-advies door de Raad voor de Kinderbescherming is gegeven? Waarom is er bij deze jongeren geen RL opgelegd en wat is er dan wel opgelegd?
- IV. Instroom
 - a) Hoeveel jongens starten met RL?
 - b) In welke variant stromen de jongens in? Op grond waarvan?
- V. Kenmerken van de deelnemersgroep van RL
 - a) In hoeverre voldoen de deelnemende jongens aan de gestelde in- en exclusiecriteria?
 - b) In hoeverre verschillen de instromers van de jongens die wel RL hebben gekregen, maar niet in de interventie zijn ingestroomd?

VI. Motivatie tot deelname

- a) In hoeverre zijn de jongens die deelnemen aan RL gemotiveerd voor deelname? Is er een relatie tussen motivatie en de variant van de interventie die ze volgen?
- b) In hoeverre zijn de ouders² gemotiveerd voor deelname?

VII. Uitval

- a) Hoeveel jongens vallen uit, in welke fase vallen ze uit en waarom?
- b) Welke kenmerken hebben de jongens die uitvallen?
- c) Zijn er verschillen tussen de jongens die de interventie afronden en de uitvallers? Zo ja, welke verschillen zijn dit?
- d) Is er een relatie tussen de uitval en de variant van de interventie die ze volgen?
- e) In hoeverre is sprake van uitval onder ouders?

VIII. Context

- a) In hoeverre voldoet de organisatiestructuur aan de gestelde eisen in de managementhandleiding?
- b) In hoeverre voldoen de programmamedewerkers aan de gestelde eisen in de managementhandleiding?
- c) Hoe verloopt de samenwerking tussen de betrokken instanties bij de uitvoering van RL?
- d) In hoeverre wordt voldaan aan de gestelde eisen in de managementhandleiding met betrekking tot het verkrijgen en behouden van de trainingslicentie?
- e) In hoeverre wordt voldaan aan de gestelde eisen in de managementhandleiding met betrekking tot intervisie, supervisie, consultatie en deskundigheidsbevordering?
- f) In hoeverre wordt voldaan aan de gestelde eisen in de managementhandleiding met betrekking tot het beoordelen van de prestaties van de programmamedewerkers?

IX. Uitvoering

- a) In hoeverre wordt voldaan aan de gestelde eisen in de programmahandleiding met betrekking tot de duur en intensiteit van de training?
- b) In hoeverre wordt voldaan aan de gestelde eisen in de programmahandleiding met betrekking tot de fasering van de training?
- c) In hoeverre komt de inhoud van de training overeen met de programmahandleiding?

X. Implementatie

- a) Welke belemmerende factoren ervaren de betrokkenen bij de implementatie van de gedragsinterventie RL? Wat zijn hiervoor de redenen?
- b) Welke bevorderende factoren ervaren de betrokkenen bij de implementatie van de gedragsinterventie RL?

² Onderzoeksvragen met betrekking tot de ouders richten zich steeds zowel op de ouders in de oudermodule als op ouders in de standaardmodule.

- c) Welke aanpassingen of verbeteringen zijn nodig voor de implementatie van de gedragsinterventie RL?
- XI. Waardering
- a) Hoe waarden de jongeren, de medewerkers/uitvoerders en de verschillende betrokken instanties de gedragsinterventie RL?
- b) Hoe waarden de ouders de interventie?
- XII. Mogelijkheden doeltreffendheidsstudie en effectevaluatie
- a) In hoeverre worden de meetinstrumenten die van belang zijn voor een doeltreffendheidsstudie en effectevaluatie afgenomen?
- b) Wat valt uit de resultaten van de procesevaluatie te concluderen over de eventuele haalbaarheid van een doeltreffendheidsstudie en effectevaluatie?
- c) Met welke aspecten van RL moet rekening gehouden worden in de voorbereiding op een doeltreffendheidsstudie en effectevaluatie? En hoe?

1.3 De doelen, indicatiestelling en opzet van RL

Het doel van RL is het voorkomen van zedenrecidive bij jongens die seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond. Om dit doel te bereiken zet de training in op het beïnvloeden van attitudes en cognities die ten grondslag liggen aan het seksueel grensoverschrijdende gedrag. Daarnaast worden delictgerelateerde vaardigheden verbeterd zoals het vergroten van het zelfregulerend vermogen en het leren omgaan met groepsdruk of andere vormen van sociale beïnvloeding. Door de ontwikkelaars wordt tevens van belang geacht dat ouders adequaat steun en controle bieden en toezicht houden. Zie voor een meer uitgebreide beschrijving van de programmadoelen box 1.

Box 1 Programmadoelen RL

Verminderen van dynamische risicofactoren:

- De jongen is in staat om denkfouten bij zichzelf te herkennen en te corrigeren, zodat er na de training sprake is van een vermindering van cognitieve vervormingen, zoals het bagatelliseren van seksueel grensoverschrijdend gedrag en minimaliseren van de ernst van het delict.
- De jongen heeft inzicht in adequate seksuele en relationele normen en waarden en weet wat adequaat seksueel gedrag is, zodat er na de training een vermindering is van de aanwezigheid van delictondersteunende cognities en attitudes, zoals rigide stereotiepe opvattingen of verkrachtingsmythes.
- De jongen is in staat om zijn terugvalpreventieplan toe te passen en zijn zelfregulerend vermogen is toegenomen. De jongen heeft inzicht in de factoren die hebben geleid tot het delict en herkent risicovolle situaties en beslismomenten. Hij beschikt over de vaardigheden om te kiezen voor niet grensoverschrijdend gedrag.

Vervolg box 1 Programmadoelen RL

- De jongen is weerbaar tegen groepsdruk en/of omgevingsdruk, doordat hij beter in staat is zijn eigen grenzen te herkennen en aan te geven en zich bewuster is van zijn eigen aandeel en verantwoordelijkheid bij (het doorbreken of vermijden van grensoverschrijdend) groepsgedrag. De jongen heeft inzicht in de rol van negatieve invloeden uit de omgeving en groepsdynamische processen die delictgedrag bevorderen en kan deze beter hanteren.

Versterken van beschermende factoren:

- De jongen is blijvend gemotiveerd voor gedragsverandering en het niet meer vertonen van seksueel grensoverschrijdend gedrag.
- De jongen heeft vaardigheden om in (toekomstige) risicovolle situaties signalen en grenzen bij zichzelf en de ander te herkennen en is in staat hierop adequaat te reageren en hierover te communiceren. Met andere woorden: na de training is zijn seksuele interactiecompetentie toegenomen.
- De jongen ervaart adequate steun en toezicht van zijn ouders of opvoeders en is in staat om bij problemen hulp en/of advies te vragen (aan zijn ouders of een andere betrokken volwassene).

Bron: Theoretische handleiding Respect Limits

RL is bedoeld voor een specifieke groep jeugdige zedendelinquenten: jongens die niet eerder zijn veroordeeld vanwege een zedendelict (first offenders) met een *laag* risico op zedenrecidive volgens de J-SOAP D (The Juvenile Sex Offender Assessment Protocol-Dutch version) en een *midden* risico op Algemeen Recidive en/of Dynamisch Risico Profiel volgens het 2b-instrument van het LIJ (Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen). De J-SOAP D is een instrument waarmee het risico op seksueel delictgedrag kan worden ingeschat. De J-SOAP D wordt ingevuld op basis van een combinatie van dossieranalyse, een interview met de jongen en zo veel mogelijk andere bronnen, zoals gesprekken met de ouders/opvoeders of andere relevante betrokkenen. Bij het bepalen van de mate van zedenrecidiverisico worden onder andere de kenmerken van het delict en het slachtoffer meegewogen.³

Voor de volledigheid merken we op dat er vanuit de literatuur wisselende geluiden naar voren komen over de voorspellende waarde van de J-SOAP.⁴ Het LIJ 2b-instrument is een instrumentarium om het recidiverisico van jeugdigen tussen 12 en 18 jaar in te schatten, een profiel van aanwezige beschermende en risicofactoren te schetsen en eventuele zorgsignalen te registreren. Op basis van informatie uit het LIJ kan worden bepaald welke strafrechtelijke aanpak en zorg de jeugdige nodig heeft.

³ Theoretische handleiding RL, p. 27.

⁴ Hoewel uit enkele studies blijkt dat de totale score op de J-SOAP II een significante voorspeller is van seksueel en algemeen recidive, tonen andere studies aan dat de totale score op de J-SOAP II geen recidive voorspelt. Hierbij dient te worden opgemerkt dat deze laatstgenoemde studies van betere kwaliteit zijn. (Hempel, I., Buck, N., Cima, M. & Marle, H. van (2011). Review of Risk Assessment Instruments for Juvenile Sex Offenders: What is next? International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, December 5, 2011, 0306624X11428315.)

RL is opgezet als een training en bedoeld voor jongens zonder psychische stoornis/bij wie geen aanleiding is tot een (langdurige) behandeling of verblijf in een ambulante of gesloten setting. Jongens met lichte psychische problematiek, die niet op de voorgrond treedt, kunnen wel profiteren van RL (bijvoorbeeld als de psychische problematiek niet leidt tot disfunctioneren in het dagelijks leven c.q. de symptomen van de stoornis onder controle zijn).⁵ Het delictgedrag vloeit voort uit cognitieve en sociaal-relatieve vaardigheids-tekorten en/of delictondersteunende attitudes en cognities op het gebied van seksualiteit, seksueel grensoverschrijdend gedrag en sekserollen. Een compleet overzicht van de inclusie- en exclusiecriteria die de RvdK voor de indicatiestelling van RL hanteert, is opgenomen in box 2.

Box 2 Inclusie- en exclusiecriteria RL (RvdK)

Overzicht van inclusiecriteria:

1. De jongen is tussen de twaalf en achttien jaar oud en zal volgens het jeugdstrafrecht berecht gaan worden.
2. De jongen is niet eerder veroordeeld voor een zedendelict.
3. De jongen heeft een IQ van 80 of hoger of vmbo basisberoeps-/kaderberoepsgericht of hoger.
4. De jongen scoort laag of midden op domein agressie.
5. De jongen heeft een risicoantwoord op item 10.6b (Beheerst/gebruikt vaardigheden op seksueel gebied, respecteert grenzen van zichzelf en anderen).
6. De jongen scoort gemiddeld of hoog op domein attitude en/of vaardigheden.
7. De jongen scoort gemiddeld op Algemeen Recidive Risico en/of gemiddeld op Dynamisch Risico Profiel.
8. De jongen scoort laag op zedenrecidive (gemeten aan de hand van J-SOAP D).
9. De jongen is bereid tot deelname.

Overzicht van exclusiecriteria:

10. De jongen heeft vormen van (overmatig, ernstig) fysiek geweld gepleegd tijdens het delict.
11. Er is sprake van onderliggende psychopathologie of ernstige gedragsproblematiek.
12. De jongen heeft psychosociale problematiek of andere belemmeringen die deelname aan de training verhinderen.
13. De jongen heeft geen opvoeder of begeleider die hem kan ondersteunen en stimuleren de training goed te volgen.

Op een aantal aspecten hanteert de RvdK aanvullende en/of andere inclusiecriteria dan in de handleiding van Rutgers wordt beschreven, omdat ten tijde van het schrijven van de handleiding van Rutgers het LIJ nog niet uitontwikkeld was:

- De handleiding van Rutgers includeert jongens met een IQ van 80 of hoger; de RvdK includeert jongens ook als zij minimaal vmbo basisberoeps-/kaderberoepsgericht niveau hebben. Deze omschrijving is toegevoegd omdat de uitslag van een IQ-test niet altijd beschikbaar is of verouderd kan zijn.

⁵ Managementhandleiding RL.

- In de handleiding van Rutgers wordt alleen een score midden op Algemeen Recidive Risico beschreven; de RvdK includeert jongens indien zij een score midden op Algemeen Recidive Risico *en/of* een score midden op Dynamisch Risico Profiel hebben.
- De handleiding van Rutgers includeert jongens met een *matig* risico op zedenrecidive; de RvdK includeert jongens met een *laag* risico op zedenrecidive. Bij de start van de implementatie van RL bleek dat de betekenis van de recidive-inschatting met behulp van het LIJ verschilde van de betekenis van de recidive-inschatting met behulp van de J-SOAP D. In het kader van uniformiteit hebben Rutgers en de RvdK besloten het indicatiecriterium *matig* risico op zedenrecidive te wijzigen in *laag* risico op zedenrecidive.

In de huidige procesevaluatie zijn de inclusie- en exclusiecriteria van de RvdK gehanteerd, omdat deze in de praktijk worden gebruikt.

Organisatie

Elke regio van de RvdK heeft een zedenteam met daarin een raadsonderzoeker, gedragsdeskundige en coördinator taakstraffen. De raadsonderzoeker en gedragsdeskundige zijn samen betrokken bij de totstandkoming van het advies. Indien zij gedurende de adviesvorming inhoudelijke vragen hebben over RL kunnen zij contact opnemen met de manager van RL. De coördinator taakstraffen is betrokken gedurende de uitvoering van de interventie.

Als een jongen RL opgelegd krijgt, meldt de coördinator taakstraffen de jongen aan bij de manager van RL. De manager controleert of de jongen aan de inclusiecriteria voldoet en koppelt de jongen vervolgens aan een trainer, waarbij rekening wordt gehouden met een gunstige reistijd. De trainer neemt contact op met de coördinator taakstraffen om afspraken te maken over de start en uitvoering van RL. De coördinator taakstraffen draagt relevante gegevens van de jongen over aan de trainer en nodigt de jongen en zijn ouders/opvoeders uit voor het kennismakingsgesprek. Na afloop van het kennismakingsgesprek vindt aansluitend de eerste trainingsbijeenkomst plaats.

Varianten, werkvormen en fasering

RL wordt in drie varianten aangeboden:

- Variant 1: 10 bijeenkomsten van 1,5 uur en 1 ouderbijeenkomst van 1 uur parallel aan de training/de oudermodule van 3 bijeenkomsten.
- Variant 2: 15 bijeenkomsten van 1,5 uur en 1 ouderbijeenkomst van 1 uur parallel aan de training/de oudermodule van 3 bijeenkomsten.
- Variant 3: 20 bijeenkomsten van 1,5 uur en 1 ouderbijeenkomst van 1 uur parallel aan de training/de oudermodule van 3 bijeenkomsten.

Afhankelijk van het leervermogen en de mate van delictondersteunende attitudes en/of vaardigheidstekorten, wordt een van drie beschikbare varianten variërend in duur en intensiteit aangeboden.

Het programma van RL bestaat uit een kernmodule met vaste werkvormen en een keuzemenu met aanvullende werkvormen. In de interventie worden verschillende technieken toegepast, zoals cognitieve herstructurering (in de aanpak van delictondersteunende cognities en attitudes), vaardigheidstraining (voor het verbeteren van delictgerelateerde vaardigheden) en ouderbegeleiding (voor het vergroten van adequate steun en controle van de ouders of opvoeders). Een delictanalyse is het startpunt van de training. Voor alle varianten geldt dat de training in drie fases wordt verdeeld.

In de **eerste fase** (eerste twee bijeenkomsten) staan naast kennismaking, het verzamelen van informatie over gedrag, vaardigheden en attitudes, de omgeving en het delict centraal (risico- en behoefteanalyse). Het doel van deze eerste fase is een eerste aanzet tot bewustwording (zowel bij de jongen als bij zijn ouders) van attitudes, normen en waarden met betrekking tot seksualiteit en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Het resultaat van de eerste fase is een trainingsplan met persoonlijke leerdoelen voor de jongen, die aansluiten bij de programmadoelen van RL.

In de **tweede fase** (bijeenkomst 3 tot en met de twee na laatste) worden de persoonlijke leerdoelen samen met de jongen besproken en het trainingsplan wordt vastgesteld. In deze fase wordt ook het delictscenario uitgewerkt. Het doel van deze fase is om de jongen te leren terugval te voorkomen. Hiervoor is het nodig de jongen te leren dat het delict geen toevallige misstap was, maar is voorafgegaan door een reeks van gedragingen en reacties in een specifieke context van interactie met het slachtoffer. De jongen leert stapsgewijs risicosignalen en keuzemomenten te herkennen en leert specifieke vaardigheden voor gewenst gedrag. Daarbij worden ook cognities die bijdragen aan het delict uitgedaagd en gecorrigeerd.

De ouderbijeenkomst loopt parallel aan de training in fase 2. De jongen is niet aanwezig bij deze bijeenkomst. Er wordt specifiek aandacht besteed aan de seksuele opvoeding en hoe in het gezin met seksualiteit (en het delict) wordt omgegaan (bespreekbaarheid, taboes), waarbij een koppeling wordt gemaakt met het risicogedrag van de jongen. De trainer inventariseert op welke wijze ouders de jongen kunnen ondersteunen en geeft tips en handvatten op maat, waarbij het versterken van betrokkenheid en steun van ouders bij de jongen centraal staat.

In de **derde fase** (laatste twee bijeenkomsten) wordt een plan voor de toekomst gemaakt om de kans op terugval verder te verkleinen. Deze fase staat verder in het teken van evaluatie, samenvatting, extra oefenen en nazorg. Ook is er aandacht voor de steunende rol van de ouders of een andere betrokken volwassene. Er wordt tevens een plan gemaakt voor eventuele extra nazorg.

Halverwege en aan het einde van de interventie evalueert de trainer met de jongen of de doelen zijn behaald. RL wordt afgesloten met een eindgesprek tijdens de laatste bijeenkomst. In eerste instantie gebeurt dit apart met de

jongen en in tweede instantie met de coördinator taakstraffen van de Raad voor de Kinderbescherming en de ouder(s) van de jongen. Indien nodig geeft de trainer in de eindrapportage naar de Raad voor de Kinderbescherming een advies voor nazorg.

Ouderbegeleiding

Een vast onderdeel binnen iedere variant is ouderbegeleiding in de vorm van één ouderbijeenkomst van een uur. Indien ouders intensievere ondersteuning nodig hebben, wordt overgestapt op de oudermodule, bestaande uit drie bijeenkomsten waarin de nadruk ligt op het leren en daadwerkelijk oefenen van (seksuele) opvoedingsvaardigheden in relatie tot het risicogedrag. De oudermodule wordt geadviseerd als:

- de jongen 15 jaar of jonger is en/of;
- de jongen weinig (of niet-adequaat) ouderlijk toezicht krijgt of;
- de jongen zich onvoldoende aan regels en afspraken van ouders houdt en de ouders dit gedrag niet voldoende en adequaat kunnen beïnvloeden of;
- de ouders zelf aangeven de behoefte te hebben aan extra ouderondersteuning.

Vragenlijsten

Bij iedere trainingsbijeenkomst, met uitzondering van de eerste en laatste bijeenkomst, vult de jongen de succes thermometer en de motivatiethermometer in. Met de succes thermometer wordt aangegeven of de jongen de afgelopen week geconfronteerd is met (een) risicovolle situatie(s) en in welke mate hij in die situatie(s) succesvol aan zijn trainingsdoelen heeft gewerkt. Met de motivatiethermometer wordt gemeten in hoeverre de jongen gemotiveerd is om zijn gedrag te veranderen. Daarnaast vult de jongen op drie momenten de vragenlijst 'Wat jij voelt, denkt, doet' in. De vragenlijst bestaat uit items over attitudes ten aanzien van seksuele dwang, zelfregulatie, seksuele interactie competentie en ervaren steun en toezicht van de ouders. Deze lijst wordt in de eerste fase (voormeting deelnemer) en tijdens de laatste bijeenkomst (nameting deelnemer) afgenomen. Bij de follow-up-meting, zes maanden na afronding van de training, moet de vragenlijst voor de derde keer worden afgenomen. Tot slot vullen jongens aan het begin van de laatste bijeenkomst een evaluatieformulier in, waarin zij kunnen aangegeven wat ze van de training vonden. Aanwezige ouders worden ook verzocht een evaluatieformulier in te vullen.

1.4 De opzet van het onderzoek

In de procesevaluatie is een multi-method- en multi-informant-aanpak gebruikt. Dit betekent dat de gegevens aan de hand van verschillende onderzoeksmethoden en verschillende informanten is opgehaald. We geven hieronder een toelichting bij iedere methode en informant.

1.4.1 Interviews met medewerkers RL en ketenpartners

In de maand september zijn alle medewerkers van RL, op één trainer na, telefonisch geïnterviewd (de manager, twee opleiders/supervisors en zes trainers). De medewerkers zijn bevraagd over de implementatie van RL, de mate waarin RL wordt uitgevoerd volgens de handleidingen, welke knelpunten zich voordoen bij de uitvoering, hoe zij RL beoordelen en de samenwerking met de RvdK. De itemlijsten voor de medewerkers van Rutgers zijn opgenomen in bijlage 1.

Daarnaast hebben we in de maanden september en oktober veertien medewerkers van de RvdK geïnterviewd (vijf gedragsdeskundigen, vier raadsonderzoekers en vijf coördinatoren taakstraffen). De gedragsdeskundigen en raadsonderzoekers zijn hoofdzakelijk bevraagd over de totstandkoming van een advies voor RL. Met vijf coördinatoren taakstraffen is de samenwerking met Rutgers besproken en de uitvoering van RL. De itemlijsten voor de medewerkers van RvdK zijn opgenomen in bijlage 2.

Tot slot zijn in november en december drie kinderrechtters geïnterviewd. De kinderrechtters zijn bevraagd over hun afwegingen bij het al dan niet opleggen van RL conform of in afwijking van het advies van de RvdK.

1.4.2 Analyse van registraties Rutgers

Van Rutgers hebben wij de registratiegegevens ontvangen over de periode 2012 (implementatie RL) tot en met augustus 2015. Het registratiesysteem bevat onder meer informatie met betrekking tot de instroom/uitval, kenmerken van jongens, slachtoffer en delict, motivatie tot deelname en de mate waarin jongens en ouders tevreden zijn over de begeleiding en training RL. Deze gegevens zijn geanalyseerd en gepresenteerd in hoofdstuk 2 en 3.

1.4.3 Dossiers Rutgers en RvdK

In aanvulling op de gegevens uit het registratiesysteem voerden we een beknopt dossieronderzoek uit bij RL. We hebben gekeken of alle werkvormen uit de kernmodule zijn uitgevoerd en naar het al dan niet behalen van leerdoelen en de eindbeoordeling van de trainer van RL. Daarnaast is gekeken naar de aanwezigheid van trainers bij bijscholingsdagen, groepssupervisie en individuele supervisie. Verder is in de managementmap van RL bestudeerd in hoeverre de trainers voldoen aan de eisen met betrekking tot het verkrijgen en behouden van de trainingslicentie. Ook is

onderzocht in welke mate trainers het formulier praktijkbegeleiding RL⁶ invullen, alsmede het formulier eindbeoordeling RL.⁷

In de periode oktober-november 2015 zijn dossiers van de RvdK geanalyseerd met als doel om a. vast te stellen in hoeverre de bereikte doelgroep voldoet aan de criteria voor RL en b. de potentiële doelgroep in kaart te brengen op basis van het LIJ. In de voorbereiding op het dossieronderzoek zijn bij de RvdK de zaken geïnventariseerd waarbij op basis van een afgenomen LIJ 2b-instrument RL is geïndiceerd en/of geadviseerd tussen 1 november 2012 en 1 september 2015 en/of RL is opgelegd tussen 1 januari 2013 en 1 september 2015. De inventarisatie leverde het volgende overzicht op:

- 1) In 90 zaken is sprake van een ingevuld LIJ en een indicatie op basis van het LIJ.
 - In 79 gevallen volgt geen advies RL en ook geen oplegging.
 - In 11 gevallen volgt wel een advies RL, daarvan vindt 2 maal oplegging plaats.
- 2) In 123 zaken is sprake van een ingevuld LIJ maar geen indicatie RL op basis van het LIJ.
 - In 115 zaken wordt een advies RL gegeven, daarvan vindt 42 maal een oplegging plaats.
 - In 8 zaken wordt geen advies RL gegeven en vindt toch een oplegging plaats.
- 3) In 31 zaken is er geen LIJ ingevuld (het instrumentarium was nog niet volledig geïmplementeerd).
 - In 26 zaken volgde een advies RL, waarvan er 4 zijn opgelegd.
 - In 5 zaken volgde geen advies RL, maar wel een oplegging.

De vermelde cijfers suggereerden dat het grootste deel van de zaken waarin RL feitelijk is opgelegd, geen LIJ-indicatie zou hebben (zie punt 2). Het dossieronderzoek moest uitwijzen in hoeverre dit inderdaad zo is. Hiervoor zijn de dossiers bestudeerd waarin de uitkomst van het LIJ niet wijst op RL, maar desalniettemin een RL-oplegging heeft plaatsgevonden, al dan niet conform het advies van de RvdK (doel a).⁸

De cijfers laten ook zien dat veel zaken wel een LIJ-indicatie voor RL hebben, maar waarin geen advies en oplegging volgen (zie punt 1). Spelen hier exclusiecriteria een rol waardoor advies en oplegging niet aan de orde zijn, welke criteria zijn dat? Of behoren deze zaken tot de potentiële doelgroep (doel b)? Om deze vragen te beantwoorden, zijn 64 dossiers bestudeerd

⁶ De trainer vult na de tweede bijeenkomst het formulier praktijkbegeleiding RL in en verstuurt deze binnen een week aan de supervisor. De supervisor gebruikt dit formulier voor de begeleiding.

⁷ Aan het einde van de training evalueert de trainer met de jongen of de doelen zijn behaald. Op het formulier eindbeoordeling RL noteert de trainer in hoeverre de gestelde leerdoelen volgens de trainer en volgens de jongen zijn behaald.

⁸ Tijdens de dossierstudie ontbrak één dossier en kwam één jongen twee keer voor. Daarom zijn uiteindelijk 48 dossiers bestudeerd.

waarin de uitkomst van het LIJ wijst op RL, maar geen RL-advies is afgegeven, dan wel geen oplegging van RL heeft plaatsgevonden (doel b).⁹

1.4.4 Observaties van bijeenkomsten

De observaties van video-opnames boden de gelegenheid tot inzage in de *realtime* uitvoering van RL. Dit vormde een aanvulling op de gegevens uit de interviews en registratiesystemen. Bij de start van het onderzoek waren in totaal zes opnames van trajecten uit 2014 beschikbaar. Rutgers heeft vervolgens op ons verzoek alle trainers gevraagd om in de maand oktober of november één of bij voorkeur twee nieuwe (een kind- en ouderbijeenkomst) video-opnames van lopende trajecten aan te leveren. Naar aanleiding hiervan is één video-opname aangeleverd. Het totaal van het bestudeerde opnames komt daarmee op zeven. Gelet op het lage aantal video-opnames dat beschikbaar bleek, zijn de onderzoeksgegevens uitsluitend in illustratieve zin gebruikt. Generalisatie op basis van deze bevindingen is immers niet mogelijk. De gebruikte scorelijsten zijn opgenomen in bijlage 3.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de kenmerken van de ingestroomde doelgroep beschreven, alsmede de kenmerken van de potentiële doelgroep RL. In hoofdstuk 3 wordt vervolgens verslag gedaan van de uitvoering van RL. De implementatie komt aan bod, de programma-integriteit en knelpunten in de uitvoering. Daarna wordt in hoofdstuk 4 op basis van de resultaten in hoofdstuk 2 en 3 een inschatting gemaakt van de haalbaarheid van een toekomstige doeltreffendheidstudie en effectevaluatie van RL. Het rapport wordt afgesloten met een conclusie in hoofdstuk 5.

⁹ Tijdens de dossierstudie kwamen 14 jongens twee keer voor en één dossier kon niet worden geopend, omdat het een mediagevoelige zaak betreft. Daarom zijn uiteindelijk 64 dossiers bestudeerd.

2 DOELGROEP RESPECT LIMITS

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de doelgroep van RL beschreven. In paragraaf 2.2 komen de kenmerken van de ingestroomde doelgroep aan bod, waaronder instroomcijfers van jongens en ouders en kenmerken van de jongens, het delict en de slachtoffers. Ook wordt beschreven in hoeverre de ingestroomde doelgroep voldoet aan de in- en exclusiecriteria van RL. Daarna wordt in paragraaf 2.3 beschreven wat de omvang en kenmerken zijn van de potentiële doelgroep RL (dus de doelgroep die wel voldoet aan de RL-criteria, maar omwille van verschillende redenen geen RL-advies of RL-oplegging heeft gekregen). In paragraaf 2.4 tot slot, wordt verslag gedaan van de gesprekken met raadsonderzoekers/gedragsdeskundigen en rechters over hun afweging om al dan niet RL te adviseren (raadsonderzoekers/gedragsdeskundigen) of op te leggen (rechters).

2.2 Kenmerken ingestroomde doelgroep

2.2.1 Instroom jongens en ouders

In de periode van 1 november 2012 tot en met 7 augustus 2015 zijn in totaal 46 jongens ingestroomd. Dertig jongens zijn ingestroomd in variant 1 van RL (kortste traject), vijftien jongens in variant 2 en één jongen in variant 3 (langste traject).¹ De voornaamste reden voor instroom in variant 2 was een beperkt leervermogen (IQ lager dan 80; functioneert verbaal, cognitief en/of sociaal-emotioneel op een lager niveau; combinatie van laag IQ en autisme). Deze jongens kregen variant 2 omdat ze meer tijd, uitleg en praktische oefening nodig hadden. De jongen die in variant 3 is ingestroomd, kreeg het langste traject geadviseerd vanwege zijn lage IQ, in combinatie met zorgen over zijn gevoelswereld, morele ontwikkeling, attitude en gedrag.²

De instroom was in de jaren na het implementatiejaar (2013 en 2014) redelijk stabiel (gemiddeld 19 jongens). In 2015 heeft er een stijging plaatsgevonden en zijn er in totaal 32 jongens ingestroomd (6 jongens in de onderzoeksperiode en 26 jongens na 7 augustus 2015). Met uitzondering van één jongen, hebben alle jongens de training volledig doorlopen. In het jaar 2013 is de training bij één jongen voortijdig afgebroken (bij de start van de tiende bijeenkomst), omdat hij meerdere malen te laat is gekomen bij trainingsbijeenkomsten en zijn huiswerkopdrachten niet maakte.³

¹ Registratie Rutgers.

² Registratie RvdK.

³ Registratie Rutgers.

Tabel 2.1 Instroom jongens 2012 – 7 augustus 2015 (n=46)

	2012	2013	2014	2015	Totaal
Variant 1	1	12	12	5	30
Variant 2	0	8	6	1	15
Variant 3	0	1	0	0	1

In dezelfde periode hebben de ouder(s) van de jongens in 24 trajecten deelgenomen aan een ouderbijeenkomst en het evaluatiegesprek. Daarnaast hebben de ouder(s) in zestien trajecten deelgenomen aan de oudermodule. In zes trajecten hebben de ouders in het geheel niet deelgenomen aan de training.⁴

De gemiddelde tijd tussen het plegen van het delict en de start van RL is 1 jaar en 2 maanden, met een minimum van 3 weken en een maximum van 3 jaar en 3 maanden. De gemiddelde looptijd van de training (over verschillende varianten heen) is 3,24 maanden, met een minimum van 1,92 maanden en een maximum van 5,76 maanden.

2.2.2 Kenmerken jongens

Bij de start van de training zijn de jongens gemiddeld 15,8 jaar. De jongste deelnemer is 13 jaar bij de start van RL en de oudste 19 jaar. Nagenoeg alle jongens hebben de Nederlandse nationaliteit (n=43). Daarnaast hebben twee jongens een andere westerse nationaliteit en één jongen een niet-westerse nationaliteit.⁵ Over de culturele achtergrond van de jongens is bekend dat ruim de helft van de jongens uit een Nederlands gezin komt (n=25) en ruim een derde uit een niet-westers gezin (n=16), waarbij de Marokkaanse culturele achtergrond het vaakst voorkomt. Drie jongens hebben één ouder met de Nederlandse nationaliteit en één ouder met de Surinaamse nationaliteit. Tot slot heeft één jongen ouders met de Bulgaarse nationaliteit en één jongen ouders met de Portugese nationaliteit.⁶

De helft van de jongens woont bij beide ouders in (n=23) en drie op de tien jongens wonen bij hun biologische moeder (n=14). Daarnaast wonen enkele jongens bij hun biologische vader (n=3), hun biologische moeder en stiefouder (n=2), hun biologische vader en stiefouder (n=1), in een pleeggezin (n=1), in een jeugdzorginstelling (n=1) of bij hun vriendin (n=1). Een derde van de jongens volgt een basisberoepsgerichte/kaderberoeps-gerichte vmbo-opleiding (n=15). Voorts volgt 17 procent van de jongens een mbo-opleiding (n=8). De overige jongens volgen havo (n=7), vmbo theoretisch/gemengd (n=5), praktijkonderwijs (n=4), speciaal onderwijs (n=3), voortgezet speciaal onderwijs (n=1), vwo (n=1) of vavo (n=1). Eén ingestroomde jongen volgt geen onderwijs. Ruim een derde van de jongens heeft een vaste baan (n=3) of bijbaantje (n=13).

⁴ Registratie Rutgers.

⁵ Registratie Rutgers.

⁶ Registratie RvdK.

Geen enkele jongen is eerder veroordeeld voor een zedendelict en bijna driekwart van de jongens is eveneens niet eerder veroordeeld voor een ander delict (n=33). Een klein deel van de jongens is eerder veroordeeld voor een geweldsdelict (n=3) en/of een vermogensdelict (n=2), en/of een ander delict (n=4) en/of heeft een HALT-afdoening (n=5) en/of officiersafdoening (n=2) gehad.⁷ Bijlage 5 geeft een volledig overzicht van de kenmerken van de jongens die in RL zijn ingestroomd.

2.2.3 Kenmerken delict

Een derde van de jongens is vervolgd voor (onder andere) aanranding (art. 246 Sr.) (n=15); gevolgd door gemeenschap met iemand beneden de twaalf jaar (art. 244 Sr.) (n=7), ontucht met een kind (artikel 247 Sr.) (n=5) en verkrachting (art. 242) (n=5). Overige delicten zijn seksueel binnendringen bij iemand beneden zestien jaar; schennis van de eerbaarheid; smaad; ontucht met bewusteloze, onmachtige gestoorde of kind; verleiding van minderjarige tot ontucht; openbaar tentoonstellen/zonder verzoek toezenden van een afbeelding of voorwerp dat aanstotelijk voor de eerbaarheid is; dwang.⁸ Rutgers heeft in de registratie onderscheid gemaakt tussen hands-on-delicten (fysiek contact met het slachtoffer) en hands-off-delicten (geen fysiek contact met het slachtoffer). Bijna driekwart van de jongens heeft een hands-on-delict gepleegd (n=34). Over de wijze van plegen is bekend dat een kleine meerderheid het delict in groepsverband heeft gepleegd (n=27) en in iets minder gevallen alleen (n=24). Hierbij dient te worden opgemerkt dat een delict meerdere feiten kan bevatten, waardoor het totaal niet gelijk is aan het aantal ingestroomde jongens. Hetzelfde geldt voor de plaats van de delicten. De meeste delicten hebben plaatsgevonden op school of het schoolplein (n=12), gevolgd door openbare gelegenheden, waaronder een park, speeltuin of zwembad (n=7) of op straat (n=7). Overige plaatsen zijn bij de dader thuis (n=6), bij het slachtoffer thuis (n=3), bij een vriend/vriendin thuis (n=3) of anders (bijv. via internet of in een verlaten bedrijfspand, n=9).

2.2.4 Kenmerken slachtoffer

Het slachtoffer is in nagenoeg alle gevallen een meisje of een vrouw (n=39). In een aantal gevallen is het slachtoffer een jongen of een man (n=4) of zijn zowel een meisje als een jongen slachtoffer (n=2). In één geval is het geslacht van het slachtoffer onbekend. Het slachtoffer heeft vaak dezelfde leeftijd als de jongen/dader (n=33). In een aantal gevallen is het slachtoffer jonger dan de jongen/dader (meer dan vijf jaar verschil) (n=13) en in één traject is het slachtoffer veel ouder dan de jongen/de dader (meer dan vijf jaar verschil). Tot slot is het slachtoffer in de meeste gevallen een bekende van de jongen (kennis, buurtgenoot of medescholier) (n=28). In mindere mate is het

⁷ Registratie Rutgers.

⁸ Registratie RvdK.

slachtoffer een onbekende van de jongen/dader (n=13) en in enkele gevallen is het slachtoffer een (ex)partner van de jongen/dader (n=2).⁹

2.2.5 Mate waarin is voldaan aan in- en exclusiecriteria RL

De mate waarin bij de ingestroomde doelgroep is voldaan aan de in- en exclusiecriteria voor RL is onderzocht door bestudering van zaken bij de RvdK waarin al dan niet conform advies van de RvdK RL is opgelegd door de kinderrechter of officier van justitie (n=48). Deze groep (n=48) is groter dan feitelijke instroom (n=46). Van één jongen is bekend dat hij na de veroordeling is terugverhuisd naar zijn land van herkomst. Daarnaast is in de query een meisje geïnccludeerd, dat niet is aangetroffen als deelnemer in de registraties van Rutgers.

Hieronder zijn twee tabellen gepresenteerd waarin per in- en exclusie criterium is weergegeven of hier al dan niet aan wordt voldaan. Waar het een inclusie-criterium betreft waarbij aan het een of aan het ander voldaan kan worden, wordt in de tabel één samengevoegd scorepercentage aangegeven terwijl in een voetnoot een splitsing voor beide onderdelen van het criterium wordt gemaakt. Daarnaast wordt in de tabel de 'n' beïnvloed door een aantal onbekende waarden. Bij de items waar dit zich voordoet, staat de afwijkende 'n' vermeld en in de voetnoot onder de tabel het aantal onbekende waarden.

Tabel 2.2 Mate waarin de ingestroomde doelgroep scoort op de inclusiecriteria (n=46)

Inclusiecriteria	Score
jongen	46 (100%)
de jongen is tussen de 12 en 18 jaar oud	46 (100%)
de jongen is niet eerder veroordeeld voor een zedendelict	46 (100%)
de jongen heeft een IQ van 80 of hoger of vmbo basisberoeps-/kaderberoepsgericht of hoger	40 (87,0%)
de jongen scoort laag of midden op domein agressie	40 (87,0%)
de jongen heeft een risicoantwoord op item 10.6b (beheerst/gebruikt vaardigheden op seksueel gebied, respecteert grenzen van zichzelf en anderen)	5 (50,0%)/ (n=10) ¹
de jongen scoort gemiddeld of hoog op domein attitude <i>of</i> het aantal risicoantwoorden op de vragen 8.1, 8.5, 8.6 en 8.7 is minimaal 3	17 (37,0%) ²
de jongen scoort gemiddeld of hoog op domein vaardigheden <i>of</i> tenminste één van de volgende 3 risicofactoren: a. het aantal risicoantwoorden op de vragen 10.4 t/m 10.6 is minimaal 2 b. het aantal risicoantwoorden op de vragen 10.2, 10.10 en 10.11 is minimaal 2 c. het aantal risicoantwoorden op de vragen 10.4 t/m 10.6 is minimaal 2	27 (58,7%) ³

⁹ Registratie Rutgers (n=3 onbekend).

Vervolg tabel 2.2 Mate waarin de ingestroomde doelgroep scoort op de inclusiecriteria (n=46)

Inclusiecriteria	Score
de jongen scoort gemiddeld op Algemeen Recidive Risico (ARR) en/of gemiddeld op Dynamisch Risico Profiel (DRP)	<u>Totaal</u> 19 (41,3%)
	<u>Alleen ARR</u> 9 (21,4%)/ (n=42) ⁴
	<u>Alleen DRP</u> 7 (15,2%)
	<u>ARR & DRP</u> 3 (6,5%)
de jongen scoort laag op zedenrecidive (J-SOAP D)	32 (91,4%)/ (n=35) ⁵
de jongen is bereid tot deelname	30 (75,0%)/ (n=40) ⁶

¹ n=36 is onbekend, omdat dit item vanaf november 2014 in het LIJ is ingevoerd.

² Attitude: 13 (28,3%)/Risicoantwoorden: 4 (8,7%).

³ Vaardigheden: 26 (56,5%)/Risicoantwoorden 10.4 t/m 10.6: 0 (0%)/Risicoantwoorden 10.2, 10.10, 10.11: 1 (2,2%).

⁴ n=4 is onbekend.

⁵ n=11 is onbekend.

⁶ n=6 is onbekend.

Er is één jongen die voldoet aan alle inclusiecriteria. Daarnaast lijken twee andere jongens te voldoen op basis van de gegevens die bekend zijn. Van deze twee jongens is echter de J-SOAP D-score en hun bereidheid tot deelname aan RL onbekend. Op voorhand was op basis van de query bekend dat in bijna alle RL-opleggingen geen indicatie voor RL bestond op basis van het LIJ. De resultaten van de dossierstudie onderschrijven deze voorkennis. De dossierstudie wijst uit dat de afwijking van de inclusiecriteria met name betrekking heeft op een drietal criteria. Allereerst heeft slechts ruim een derde van de jongens een gemiddelde of hoge score op delictondersteunende attitudes en cognities op het gebied van seksualiteit, seksueel geweld en sekserollen. Ook heeft slechts ruim de helft van de jongens een gemiddelde of hoge score op delictgerelateerde cognitieve en sociaal-relatieve vaardigheidstekorten. Tot slot scoort slechts veertig procent van de jongens gemiddeld op het Algemeen Recidive Risico en/of gemiddeld op het Dynamisch Risico Profiel. Een ongeveer even groot deel van de ingestroomde doelgroep scoort laag op zowel het Algemeen Recidive Risico als op het Dynamisch Risico Profiel. In paragraaf 2.4 wordt verder ingegaan op de afwegingen van de RvdK in de advisering van RL.

Tabel 2.3 Mate waarin de ingestroomde doelgroep scoort op de exclusiecriteria (n=46)

Exclusiecriteria	Score
de jongen heeft vormen van (overmatig, ernstig) fysiek geweld gepleegd tijdens het delict	0 (0%)/ (n=45) ¹
er is sprake van onderliggende psychopathologie of ernstige gedragsproblematiek	1 (2,2%) ²
de jongen heeft psychosociale problematiek of andere belemmeringen die deelname aan de training verhinderen	2 (4,3%) ³
de jongen heeft geen opvoeder of begeleider die de jongen kan ondersteunen en stimuleren de training goed te volgen	1 (2,2%)

¹ n=1 is onbekend.

² n=0 (0%) psychopathologie/n=1 (2,2%) ernstige gedragsproblematiek.

³ n=2 (4,3%) psychosociale problematiek/n=0 (0%) andere belemmeringen.

Een klein deel van de ingestroomde jongens (n=4) was op basis van de exclusiecriteria niet in aanmerking gekomen voor deelname aan RL. Het aantal jongens met psychosociale problematiek komt dan het vaakst voor (n=2). De ingestroomde jongen die als enige aan alle inclusiecriteria voldoet, scoort niet op de exclusiecriteria van RL en komt dus (als enige) volledig in aanmerking voor deelname aan RL.

2.3 Omvang en kenmerken potentiële doelgroep

De omvang en kenmerken van de potentiële doelgroep RL zijn onderzocht door bestudering van de zaken bij de RvdK waarin de uitkomst van het LIJ wijst op RL, maar geen RL-advies is afgegeven, dan wel geen oplegging van RL heeft plaatsgevonden. Het gaat om 64 zaken. Voor de duidelijkheid wordt genoemd dat deze doelgroep geen overlap vertoont met de ingestroomde doelgroep.

Hieronder zijn twee tabellen gepresenteerd waarin per in- en exclusie criterium is weergegeven of hier al dan niet aan wordt voldaan. Wederom geldt dat waar het een inclusie criterium betreft waarbij aan het één of aan het ander voldaan kan worden, wordt in de tabel één samengevoegd scorepercentage aangegeven terwijl in een voetnoot een splitsing voor beide onderdelen van het criterium wordt gemaakt. Daarnaast wordt in de tabel de 'n' beïnvloed door een aantal onbekende waarden. Bij de items waar dit zich voordoet, staat de afwijkende 'n' vermeld en in de voetnoot het aantal onbekende waarden.

Tabel 2.4 Mate waarin de potentiële doelgroep scoort op de inclusiecriteria (n=64)

Inclusiecriteria	Score
jongen	64 (100%)
de jongen is tussen de 12 en 18 jaar oud	64 (100%)
de jongen is niet eerder veroordeeld voor een zedendelict	60 (93,8%)
de jongen heeft een IQ van 80 of hoger of vmbo basisberoeps-/kaderberoepsgericht of hoger	39 (61,9%)/ (n=63) ¹
de jongen scoort laag of midden op domein agressie	59 (92,2%)
de jongen heeft een risicoantwoord op item 10.6b	11 (68,8%)/ (n=16) ²
de jongen scoort gemiddeld of hoog op domein attitude of het aantal risicoantwoorden op de vragen 8.1, 8.5, 8.6 en 8.7 is minimaal 3	64 (100%)
de jongen scoort gemiddeld of hoog op het domein vaardigheden of ten minste één van de volgende 3 risicofactoren: a. het aantal risicoantwoorden op de vragen 10.4 t/m 10.6 is minimaal 2 b. het aantal risicoantwoorden op de vragen 10.2, 10.10 en 10.11 is minimaal 2 c. het aantal risicoantwoorden op de vragen 10.4 t/m 10.6 is minimaal 2	64 (100%)
de jongen scoort gemiddeld op Algemeen Recidive Risico (ARR) en/of gemiddeld op Dynamisch Risico Profiel (DRP)	<u>Totaal</u> 58 (90,6%)
	<u>Alleen ARR</u> 13 (20,6%)/ (n=63) ³
	<u>Alleen DRP</u> 34 (53,1%)
	<u>ARR & DRP</u> 11 (17,2%)
de jongen scoort laag op zedenrecidive (J-SOAP D)	15 (50,0%)/ (n=30) ⁴
de jongen is bereid tot deelname	46 (80,7%)/ (n=57) ⁵

¹ n=1 is onbekend.

² n=48 is onbekend, omdat dit item vanaf november 2014 in het LIJ is ingevoerd.

³ n=1 is onbekend.

⁴ n=34 (53,1%) is onbekend. In deze gevallen is de J-SOAP D niet afgenomen of zijn de uitkomsten niet beschreven in de 2b-rapportage.

⁵ n=4 (6,3%) is onbekend; n=3 (4,7%) niet van toepassing.

Er lijken vierentwintig jongens te voldoen aan de inclusiecriteria voor RL op basis van de gegevens die bekend zijn. Van slechts vier van deze jongens is echter de J-SOAP D-score bekend, dus in hoeverre deze groep daadwerkelijk voldoet aan de inclusiecriteria voor RL is moeilijk te zeggen. De onderzochte potentiële doelgroep RL lijkt desalniettemin in grotere mate aan de inclusiecriteria voor RL te voldoen, dan de ingestroomde doelgroep. Dit geldt met name voor de scores op de domeinen attitude en vaardigheden en de scores op het Dynamisch Risico Profiel.

Tabel 2.5 Mate waarin de potentiële doelgroep scoort op de exclusiecriteria RL (n=64)

Exclusiecriteria	Score
de jongen heeft vormen van (overmatig, ernstig) fysiek geweld gepleegd tijdens het delict	1 (1,6%)/ (n=63) ¹
er is sprake van onderliggende psychopathologie of ernstige gedragsproblematiek	25 (39,1%) ²
de jongen heeft psychosociale problematiek of andere belemmeringen die deelname aan de training verhinderen	41 (64,1%) ³
de jongen heeft geen opvoeder of begeleider die hem kan ondersteunen en stimuleren de training goed te volgen	6 (9,4%)

¹ n=1 is onbekend.

² n=22 (34,4%) alléén psychopathologie/n=1 (1,6%) alléén ernstige gedragsproblematiek/n=2 (3,1%) psychopathologie én ernstige gedragsproblematiek.

³ n=37 (57,8%) alléén psychosociale problematiek/n=1 (1,6%) alléén andere belemmeringen, n=3 (4,7%) psychosociale problematiek én andere belemmeringen.

Een groot deel van de jongens in de potentiële doelgroep wordt uitgesloten op basis van de exclusiecriteria (n=51). In vergelijking met de ingestroomde doelgroep is bij de onderzochte potentiële doelgroep substantieel vaker sprake van psychosociale problematiek en/of onderliggende psychopathologie of ernstige gedragsproblematiek, waardoor deelname aan RL wordt verhinderd of RL niet voldoende is. Aan deze jongens is veelal behandeling geadviseerd. Er zijn slechts drie jongens in de potentiële doelgroep die voldoen aan de inclusiecriteria voor RL en die niet uitgesloten hadden hoeven te worden op basis van de exclusiecriteria. Overigens is van twee van drie jongens de score op de J-SOAP D onbekend. Er kan dus niet met zekerheid worden gesteld dat deze jongens daadwerkelijk tot de potentiële doelgroep behoren.

2.4 Afwegingen van RvdK en ZM in advisering en oplegging RL

Zoals beschreven in de inleiding zijn de raadsonderzoeker en gedragsdeskundige betrokken bij de totstandkoming van het advies. De raadsonderzoeker neemt instrument 2b van het LIJ af bij de jongere en scoort de J-SOAP D. De uitkomsten worden met de gedragsdeskundige besproken in een multidisciplinair overleg.

Met raadsonderzoekers en gedragsdeskundigheden zijn de afwegingen besproken die worden gemaakt in het al dan niet adviseren van RL. Allereerst is de situatie aan bod gekomen waarin het LIJ geen RL indiceert, maar toch een RL-advies wordt afgegeven. In drie gesprekken wordt opgemerkt dat het LIJ alléén niet goed is toegerust om een goede inschatting te maken voor de indicatiestelling RL. Het beleid van de RvdK schrijft voor dat bij zedenzaken altijd instrument 2b en de J-SOAP D worden afgenomen. In de praktijk wordt door de geïnterviewde raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen de J-SOAP D vaak als leidend (en van meerwaarde) geacht, in plaats van de scores op de domeinen attitude en vaardigheden van het 2b-instrument,

omdat de J-SOAP D naar hun mening in staat is goed inzicht in de (risicovolle) seksuele ontwikkeling te genereren.

Vervolgens is besproken welke afwegingen worden gemaakt in situaties waarin het LIJ RL indiceert, maar geen RL advies wordt afgegeven. In drie gesprekken wordt gesignaleerd dat ouders na een zedendelict dikwijls al vrijwillige hulpverlening hebben ingeschakeld. Raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen maken dan de afweging of RL in de gegeven situatie meerwaarde heeft. Het kan zijn dat de vrijwillige hulpverlening dan geborgd wordt met een maatregel jeugdreclassering. *“Op het moment dat wij advies wilden geven in dit soort gevallen, dan vroegen we ons af: is het niet te veel van het goede? Doen we dingen dubbel als we nu ook RL adviseren?”* Daarnaast wordt twee keer genoemd dat de RvdK signaleert dat de problematiek zich niet alleen concentreert rondom seksualiteit, maar dat eveneens sprake is van problemen of vaardigheidstekorten op andere terreinen. In deze gevallen ligt het volgens de RvdK meer voor de hand om een interventie te adviseren die verschillende aandachtsgebieden beslaat, bijvoorbeeld Tools4U. *“Eén keer heb ik een sociale vaardigheidstraining geadviseerd, omdat de jongere eerder sociaal onhandig was met meisjes, dan dat hij seksueel overschrijdend gedrag vertoonde.”* Tot slot wordt opgemerkt dat het LIJ onvoldoende is toegerust om een goede weging te kunnen maken tussen een training versus behandeling. *“De meeste zedenzaken die ik tot nu toe heb gehad zijn hele heftige delicten, dan is eerst een PO¹⁰ nodig en op basis daarvan heb ik langdurige behandeling geadviseerd.”* Het LIJ wordt enkel ter ondersteuning gebruikt bij de te maken afweging, naast eigen expertise en inschatting. Hierbij wordt ook opgemerkt dat het soms voorkomt dat het LIJ RL indiceert, terwijl er geenszins sprake is van een zedendelict. Dit komt doordat het LIJ RL indiceert op basis van domeinscores, scores ARR en DRP en enkele scores op specifieke items. Op basis van de uitkomst geeft het LIJ suggesties voor gedragsinterventies die op basis van de in het LIJ opgenomen indicaties in aanmerking zouden kunnen komen. Het plegen van een zedendelict is geen criterium in het LIJ en daarom kan RL ook als suggestie naar voren komen bij delicten anders dan zedendelicten.

Met drie rechters is gesproken over de redenen waarom een RL-advies niet zonder meer leidt tot een oplegging. Opgemerkt is dat ter zitting met de RvdK wordt gesproken over het advies. Hierbij wordt in beginsel uitgegaan van de deskundigheid en professionaliteit van de RvdK en bij een veroordeling wordt het advies dan ook bijna altijd gevolgd. Waarom een RL-advies desalniettemin in slechts een derde van de gevallen leidt tot een oplegging, is gelegen in een andere oorzaak. Door kenmerken die inherent zijn aan zedendelicten, zijn deze zaken moeilijk bewijsbaar. Het delict vindt vaak in een een-op-eensituatie plaats of het slachtoffer schaamt zich dermate, dat sporen worden weggewassen. In de regel volgt dan vrijspraak of een zaak wordt geseponeerd. Daarnaast komt het voor dat een zaak pas ver na delictdatum

¹⁰ Persoonlijkheidsonderzoek

ter zitting verschijnt. Wanneer in de tussentijd geen aanwijzingen bestaan voor seksueel grensoverschrijdend gedrag, kan de rechter ter zitting – in samenspraak met de RvdK – tot de conclusie komen dat van RL geen pedagogische meerwaarde meer is te verwachten. In dat geval vindt schuldigverklaring plaats zonder oplegging van straf (ex. Artikel 9a Sr). In de situatie waarin wel een RL-oplegging volgt, vindt dat in de regel plaats in het kader van een leerstraf.

3 RESULTATEN MET BETREKKING TOT DE UITVOERING

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten met betrekking tot de uitvoering van RL beschreven. De informatie is afkomstig uit interviews met programma-medewerkers van RL, dossieronderzoek bij Rutgers, interviews met medewerkers van de RvdK en observaties van video-opnames van trainingen. Allereerst komen in paragraaf 3.2 bevorderende en belemmerende factoren bij de implementatie van RL aan bod. Vervolgens behandelt paragraaf 3.3 de programma-integriteit, waarbij zowel naar contextfactoren als naar de uitvoering wordt gekeken. In paragraaf 3.4 worden de ervaringen van betrokkenen beschreven. Tot slot komen in paragraaf 3.5 de knelpunten in de uitvoering aan bod.

3.2 Factoren die implementatie beïnvloeden

Implementatie Rutgers

De interne implementatie van RL is vlot verlopen, omdat Rutgers in de jaren voor de start van RL de oude Leerstraf Seksualiteit uitvoerde. Rutgers heeft zelf geïnvesteerd in het opzetten van een registratiesysteem voor het verzamelen van (onderzoeks)gegevens van deelnemers.

Implementatie trainers

De aangestelde trainers hadden allemaal ruime ervaring met het geven van trainingen rondom het thema seksualiteit (bijv. door het uitvoeren van de oude Leerstraf Seksualiteit). Samen met de eis om de kosten zo laag mogelijk te houden was dit een reden om de opleiding zoals beschreven in de opleidingshandleiding te comprimeren van tien bijeenkomsten naar vier. Tevens is de kennistoets geschrapt, mede omdat andere justitiële gedragsinterventies hier ook geen gebruik van maken.

In het begin van de uitvoering hebben trainers de methodiek van RL als strak ervaren. Ze moesten leren werken met het volgen van de kernmodule, het invoegen van keuzewerkvormen, het bijhouden van de checklist en het afnemen van alle vragenlijsten. In de ondersteuning is hier daarom in de beginfase veel nadruk op geweest. Trainers vroegen meer tijd voor individuele supervisie om zaken goed af te stemmen.

Implementatie RvdK

Voor de start van RL hebben raadsmedewerkers een inhoudelijke voorlichting over RL gekregen van de manager van RL. Raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen zijn daarnaast getraind in het gebruik van de J-SOAP D. De geïnterviewde coördinatoren taakstraffen zijn positief over de voorlichting die zij hebben gekregen. De training was duidelijk en voldoende om te kunnen

starten. Eén coördinator vond de bijeenkomst te massaal omdat er ook raads-onderzoekers en gedragsdeskundigen aanwezig waren. De geïnterviewde raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen hebben iets meer knelpunten ervaren. Zij vonden de training nuttig, maar een aantal van hen noemen ook verbeterpunten: meer aandacht voor de vertaalslag naar toepassing in de praktijk; meer aandacht voor hoe je concreet met jongens en ouders in gesprek gaat over seksualiteit; meer praktische voorbeelden over de training (bijv. door een trainer uit te nodigen en/of videomateriaal te laten zien); meer aandacht voor de interpretatie van de J-SOAP D en de conclusievorming; en follow-up na de training (in de vorm van terugkomdagen). Dit laatste punt wordt beaamd door de manager van RL. *“De instroom bij zeden is niet hoog, het is een kleine doelgroep. Het is voor raadsmedewerkers (van het zeden-team) belangrijk om deskundig te blijven op de zedenzaken en het thema.”*

Naast de scholing van raadsmedewerkers speelde de totstandkoming van informatiemateriaal voor raadsonderzoekers en ketenpartners een belangrijke rol in de implementatie van RL. De manager geeft in het interview aan dat Rutgers hier te weinig bij is betrokken. In de toeleiding- en indicatiestelling-handleiding (de gebruikershandleiding voor raadsmedewerkers) stond onjuiste en onduidelijke informatie. Rutgers heeft dit in 2013 in een tweede versie verbeterd, maar deze versie werd pas medio 2014 door de RvdK geïmplementeerd. Als gevolg hiervan werd in de beginfase van RL onder andere onvolgende rekening gehouden met het feit dat ontkennende daders meer bijeenkomsten nodig hebben (een hogere variant van RL). De informatie voor ketenpartners bestaat uit een globale menukaart over RL. Volgens de manager was een meer inhoudelijke brochure erbij beter geweest. Tot slot ervaren de manager en trainers soms verschillen in informatievoorziening per regio van de RvdK, waarbij in sommige regio's zelfs foutieve informatie circuleerde. Het afgelopen jaar heeft de manager daarom verschillende regio's bezocht, om met de zedenteams te overleggen en recente informatie uit te wisselen.

Een derde factor die de implementatie van RL bij de RvdK heeft beïnvloed, was de implementatiestatus van het LIJ. Tijdens de start van RL was het algemene proces van indicatiestelling nog niet volledig ontwikkeld. De zedenvragen zijn pas in de laatste release van 2014 ingevoegd. Dit heeft volgens de manager invloed gehad op de (verminderde) toeleiding naar RL.

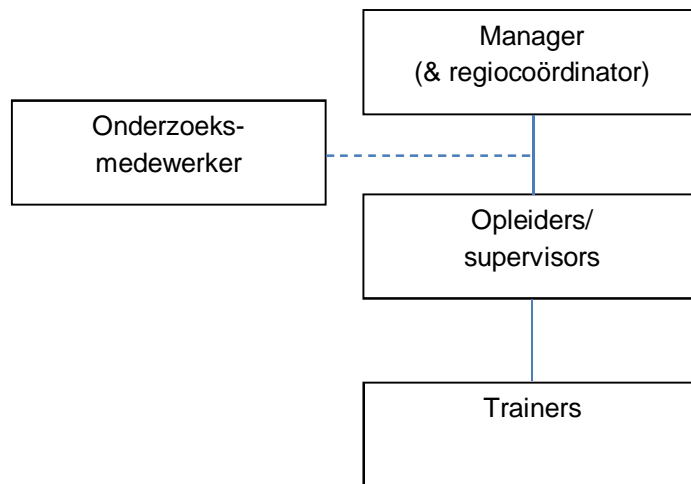
3.3 Programma-integriteit

3.3.1 Context

Organisatiestructuur

De complete organisatie rondom RL bestaat uit drie onderdelen: expertisecentrum, opleiding en uitvoering. Alle drie deze onderdelen zijn belegd bij Rutgers. De organisatiestructuur voor de uitvoering is weergegeven in figuur 3.1.

Figuur 3.1 Organogram uitvoering Respect Limits

De structuur wijkt op een aantal punten af van de structuur die beschreven is in de managementhandleiding. Omdat de drie onderdelen (expertisecentrum, opleiding en uitvoering) alle bij Rutgers zijn belegd, is de rol van opleiders en supervisors gecombineerd. De rol van regiocoördinator ligt bij de manager in plaats van bij de trainers. Dit is besloten vanwege de lage instroom, waardoor de rol van regiocoördinator niet noodzakelijk wordt geacht en niet kostendekkend is. De rol van onderzoeksmedewerker was optioneel en is tijdens het huidige onderzoek opgehouden te bestaan.¹

Functie-eisen programmamedewerkers

De managementhandleiding beschrijft per functie de eisen waaraan programmamedewerkers van RL moeten voldoen. Alle programmamedewerkers van RL zijn conform deze eisen geselecteerd.² Zie bijlage 4 voor een overzicht van de gestelde eisen.

Verkrijgen trainingslicentie

In beginsel zijn elf trainers opgeleid die allemaal aan de aanwezigheidsplicht van de opleiding hebben voldaan. Eén aspirant-trainer heeft onvoldoende gescoord op de vaardigheidstoets en is daarom uitgevallen. De overige aspirant-trainers hebben in de loop van 2013 (op verschillende momenten) de praktijktoets succesvol afgerond en daarmee hun RL-licentie behaald. In overleg met de RvdK is besloten dat deze licentie geldig was tot 1 januari 2015, zodat de verlenging voor alle trainers gelijktijdig zou plaatsvinden.³

¹ Interview manager RL.

² Interview manager RL.

³ Interview manager RL.

Behouden trainingslicentie

Om de licentie te behouden zijn de trainers verplicht om jaarlijks deel te nemen aan twee dagdelen (in totaal zes contacturen) landelijke bij- en nascholing, vier groepsgewijze supervisiebijeenkomsten van twee uur en één uur individueel supervisiecontact per training en moeten ze jaarlijks een video-opname maken van een aangewezen trainingsbijeenkomst, die de opleider als voldoende moet beoordelen. Daarnaast moeten de trainers de beoordelings- en evaluatieformulieren, vragenlijsten en eindrapportage na afronding van de training volledig ingevuld overdragen aan de manager. Tot slot moeten trainers minimaal twee trainingen per jaar uitvoeren, tenzij dit wegens omstandigheden (minder aanmeldingen in regio, ziekte of (bijzonder) verlof) niet mogelijk is. De mate waarin aan deze gestelde eisen voor RL-trainers is voldaan, wordt weergegeven in tabel 3.1.

Tabel 3.1 Mate waarin de trainers voldoen aan de gestelde eisen met betrekking tot het behouden van de trainingslicentie

Gestelde eisen	Score
2013¹	
2 dagdelen (6 contacturen) bij- en nascholing	10 (100%)
4 keer groepssupervisie	n.v.t.
1 keer individuele supervisie per training	9 (90%)
1 video-opname met voldoende beoordeling	n.v.t.
Minimaal twee trainingen uitgevoerd	n.v.t.
2014²	
2 dagdelen bij- en nascholing	8 (100%)
4 keer groepssupervisie	8 (100%)
1 keer individuele supervisie per training	8 (100%)
1 video-opname met voldoende beoordeling ³	7 (87,5%)
Minimaal twee trainingen uitgevoerd	8 (100%)
2015⁴	
2 dagdelen bij- en nascholing	7 (100%)
4 keer groepssupervisie	7 (100%)
1 keer individuele supervisie per training	7 (100%)
1 video-opname met voldoende beoordeling	4 (57,1%)
Minimaal twee trainingen uitgevoerd	7 (100%)

¹ De groepssupervisie is in overleg met de RvdK eind 2013 gestart, nadat de (meeste) trainers hun licentie hadden behaald. De eisen van één video-opname en minimaal twee trainingen uitvoeren zijn in 2014 ingegaan.

² In 2014 zijn twee trainers gestopt.

³ De video-opname wordt door een van de opleiders beoordeeld a.d.h.v. het scoreformulier uitvoering trainingsbijeenkomst. Trainers moeten op alle drie de onderdelen (didactisch handelen, doelgerichtheid en de inzet van methodieken en werkvormen) minstens een voldoende scoren.

⁴ In 2015 is een trainer gestopt.

Om aan te sluiten bij de behoefte van de trainers zijn er jaarlijks twee landelijke bij- en nascholingsdagen georganiseerd in plaats van één. Zoals tabel 3.1 laat zien hebben alle trainers aan de norm van bij- en nascholing voldaan. In 2013 was er één trainer die niet aan de eis van individuele

supervisie heeft voldaan, zij is per januari 2014 gestopt. In 2014 heeft één trainer niet voldaan aan de eis van een video-opname, omdat zij langdurig ziek was. In 2015 hebben drie trainers geen video-opname ingeleverd. De beslissing van de RvdK om het huidige uitvoeringscontract met Rutgers niet te verlengen heeft hen doen besluiten om in 2016 te stoppen met de uitvoering.

Kwaliteitseisen supervisors

De opleiders van RL zijn tevens de supervisors. Hierdoor ziet de ondersteuning die zij krijgen er iets anders uit dan beschreven in de managementhandleiding. Bij de start van RL zijn de opleiders/supervisors door de manager en onderzoeksmedewerker geschoold in de theorie en structuur van RL. Vervolgens hebben zij drie keer per jaar deelgenomen aan een opleidersoverleg met de manager, waarin zij bijscholing kregen en hun ervaringen met de trainers en supervisie- en bijscholingstrajecten werden geëvalueerd.⁴

Beoordeling prestaties programmamedewerkers

Het functioneren van de trainers wordt beoordeeld door middel van het formulier praktijkbegeleiding en een video-opname van een trainingsbijeenkomst. Bij alle RL-trainingen die sinds de start zijn uitgevoerd, is het formulier praktijkbegeleiding volledig ingevuld. Daarnaast hebben alle video-opnames die (in 2014) zijn ingeleverd een voldoende beoordeling gekregen van de opleiders/supervisors aan de hand van het scoreformulier uitvoering trainingsbijeenkomst.⁵ Vanwege de hoge tijdsinvestering hebben opleiders de beoordelingswijze van video's gewijzigd. In de startfase bekeken beide opleiders de opnames van begin tot eind. Tegenwoordig worden er specifieke fragmenten geselecteerd aan de hand van het reflectieverslag van de trainer. Daarbij vormen specifieke aandachtspunten en/of leerdoelen uit de supervisie de leidraad. De managementhandleiding schrijft voor dat trainers één keer per jaar een beoordelingsgesprek hebben met de manager. In de praktijk zijn deze gesprekken telefonisch gevoerd, omdat face-to-facegesprekken een te hoge belasting werden geacht voor de freelance trainers in verhouding met het beperkte aantal trainingen dat zij per jaar geven. De opleiders/supervisors hebben wel een face-to-facebeoordelingsgesprek gehad met de manager.⁶

Samenwerking tussen betrokken instanties

De manager van RL ervaart de samenwerking met de RvdK over het algemeen als prettig en spreekt over gemotiveerde raadsmedewerkers. Er zijn echter ook enkele knelpunten te noemen. Een eerste knelpunt is dat de coördinatoren taakstraffen niet altijd het proces-verbaal aanleveren, hoewel dit wel is afgesproken in de managementhandleiding. De opleiders/supervisors bevestigen dit knelpunt. Het proces-verbaal is volgens de manager vooral van belang voor het verhaal van het slachtoffer, omdat de jongens die in RL instromen vaak ontkennende daders zijn. Een tweede knelpunt is het

⁴ Interview manager RL.

⁵ Dossieronderzoek Rutgers.

⁶ Interview manager RL.

motiveren van ouders. Volgens de manager hebben raadsmedewerkers soms moeite om het onderwerp seksualiteit te bespreken met ouders met een culturele achtergrond waarin dit onderwerp een taboe is. Volgens de manager is het van belang dat raadsmedewerkers niet meegaan in de verlegenheid van ouders en altijd proberen hen te betrekken bij de interventie. Een opleider/supervisor beaamt dit.

De meeste trainers zijn overwegend positief over de samenwerking met de coördinatoren taakstraffen. De pluspunten die zij noemen zijn goed contact, snel reactievermogen, duidelijke afspraken en het ondernemen van actie indien er problemen spelen. Enkele trainers gaven aan de coördinatoren taakstraffen al langere tijd te kennen vanwege een andere training of baan, waardoor er een duurzame samenwerking tot stand is gekomen. Eén trainer was voornamelijk negatief over de samenwerking met de coördinatoren taakstraffen. Knelpunten die deze trainer en/of enkele collega's noemden, zijn dat het proces-verbaal niet altijd wordt aangeleverd, het niet betrekken van (beide) ouders bij de training, wisseling van medewerkers bij de RvdK en het niet op de hoogte zijn van de werkwijze van RL. Dit laatste punt komt ook naar voren in het interview met een opleider/supervisor. Volgens de opleider zijn er veel veranderingen bij de RvdK waardoor niet alle medewerkers goed geïnformeerd zijn. Zij zou graag willen dat er meer overleg en afstemming tussen verschillende actoren mogelijk is.

De meeste ervaringen van de vijf geïnterviewde coördinatoren taakstraffen zijn positief: er is goede communicatie met trainers, trainers houden hen goed op de hoogte gedurende de training, er worden goede afspraken gemaakt en deze worden nagekomen en trainers zijn flexibel (stemmen de training af op jongens met bijzonderheden/stoornissen, spelen goed in op zaken die zorg nodig hebben in de training). Er worden echter ook enkele negatieve ervaringen genoemd. Twee coördinatoren taakstraffen hebben een meningsverschil gehad omtrent de trainingslocatie. De gedachte van de RvdK is dat jongens zo dicht mogelijk bij huis worden getraind. Beide coördinatoren hebben te maken gehad met een trainer die hier niet aan mee wilde werken. Een tweede knelpunt is dat trainers vertrouwelijke documenten willen ontvangen (één coördinator spreekt in dit verband over het proces-verbaal, een andere coördinator over de aangifte van het slachtoffer). De twee coördinatoren die dit knelpunt noemen, vinden het niet nodig en niet verantwoord om deze documenten te verstrekken. Een derde knelpunt dat een coördinator noemt, is een meningsverschil over het betrekken van ouders. Volgens de coördinator is het mooi als beide ouders bij de training betrokken kunnen worden, maar is één ouder in principe voldoende. De trainers staan erop dat beide ouders betrokken zijn. Tot slot is het tijdig sturen van de eindrapportages voor sommige trainers een aandachtspunt volgens een coördinator.

De geïnterviewde coördinatoren taakstraffen hebben wisselende ervaringen in de samenwerking met de manager van RL. Drie van hen zijn positief over de bereidheid om mee te denken en te adviseren indien er vragen spelen. Twee

van hen vinden dat er een te lange periode zit tussen de aanmelding bij de manager en de start van de training. Een andere coördinator geeft juist aan dat dit hooguit anderhalve week duurt. Tot slot is een coördinator van mening dat de manager soms RL aanraadt voor jongens die niet in de doelgroep vallen (jongens die een te zwaar delict hebben gepleegd, jongens met psychische problemen en ontkennende jongens).

Tot slot zijn de geïnterviewde raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen erg te spreken over de adviserende functie van de manager van RL. Hoewel sommigen van hen slechts sporadisch contact hebben met de manager, geven ze allemaal aan dat de lijnen kort zijn, dat er veel deskundigheid aanwezig is bij Rutgers en dat ze goede tips krijgen bij de formulering van het advies.

3.3.2 Uitvoering

Duur en intensiteit van de training

In de formulieren praktijkbegeleiding worden geen afwijkingen gemeld wat betreft de duur en intensiteit van de gegeven RL-trainingen. In de interviews zijn echter wel enkele afwijkingen naar voren gekomen. Een coördinator taakstraffen geeft in een interview aan dat een trainer in overleg een extra bijeenkomst met de jongen heeft gehouden, omdat de oudermodule niet doorging. Twee trainers vertellen een keer te zijn afgeweken van het programma door de jongen samen met een van zijn ouders uit te nodigen voor een extra bijeenkomst.

De trainers geven in de interviews aan dat ze in principe altijd vasthouden aan het aantal bijeenkomsten en de duur van de bijeenkomsten zoals per variant is vastgesteld in de programmahandleiding. Vier trainers geven aan dat er geen ruimte is om hiervan af te wijken. Twee trainers maken soms een uitzondering bij jongens met een stoornis zoals ODD, ADHD of autisme, voor wie een bijeenkomst van anderhalf uur te lang is. Een andere trainer geeft aan soms een kwartier tot twintig minuten uit te lopen om een onderwerp af te ronden. Ter compensatie stopt deze trainer bij andere bijeenkomsten dan soms iets eerder. In één van de geobserveerde video-opnames stopt de training vijftien minuten eerder, omdat de jongen zich ziek en moe voelt.

Bij zes cases is in beginsel afgesproken dat ouders de oudermodule zouden volgen, maar zijn ouders deze afspraak niet nagekomen. De redenen hiervoor waren dat het moeilijk was om tijd vrij te maken, vakanties, het niet/nauwelijks beheersen van de Nederlandse taal of het besef dat de oudermodule niet verplicht is.

Fasering van de training

Alle trainers geven aan dat ze zich houden aan de fasering van de training zoals beschreven in de programmahandleiding. Vier van hen geven aan dat het binnen de lijnen van het programma wel mogelijk is om te bepalen welke onderdelen meer aandacht vragen en/of dat de volgorde van de werkvormen

kan verschillen. Twee trainers benoemen dat dit altijd wordt overlegd met de supervisor. *“Waar het accent komt te liggen is afhankelijk van de leervraag, leerbehoefte en het delict. Maar de lijnen worden altijd gevolgd.”*

Inhoud van de training

Uit de formulieren praktijkbegeleiding blijkt dat bij vier jongens niet alle werkvormen uit de kernmodule zijn toegepast. Bij één van hen is de training bij de tiende (en tevens laatste) bijeenkomst afgebroken. Bij twee andere jongens lag de reden hiervoor in ontkenning en vermijdingsgedrag, waardoor één respectievelijk zes werkvorm(en) niet (geheel) is/zijn uitgevoerd. Bij de vierde jongen is geen toelichting gegeven.

In de interviews geven alle trainers aan de werkvormen van RL uit te voeren zoals beschreven in de programmahandleiding. Binnen de kernmodule is er volgens hen wel ruimte om variatie aan te brengen. *“Het materiaal biedt ruimte om af te stellen op wat je persoonlijk belangrijk vindt binnen het gestelde materiaal.”* Voor laagbegaafde jongens en jongens met een stoornis (bijv. autisme of ADHD) vraagt de training volgens hen om aanpassing. Twee trainers geven aan in zulke gevallen extra materiaal te gebruiken om de RL training toe te spitsen op de jongen. Ook de leeftijd van de jongen vraagt volgens twee trainers om afstemming. *“Je moet het zelf echt op maat maken. Ik hou wel altijd de lijn vast van de training, de drie fases en de opdrachten.”*

Een aantal video-opnames bevestigen dit beeld. Zo liet een trainer de jongen een extra oefening maken op internet over het herkennen van emoties, maakte een trainer tijdens de werkvorm ‘Het kruispunt’ een analogie met voetbal omdat dit de hobby is van de jongen en stond een trainer langer stil bij een werkvorm dan voorgeschreven in de programmahandleiding. Ook viel het in verschillende video’s op dat de werkvorm gedeeltelijk werd geïntroduceerd zoals beschreven in de programmahandleiding. Sommige elementen werden door trainers weggelaten en/of andere elementen werden toegevoegd. Eén keer was er geen introductie vooraf. Naast de introductie beschrijft de programmahandleiding ook expliciet alle onderdelen die tijdens een werkvorm aan bod moeten komen. In enkele geobserveerde video’s kwamen niet alle onderdelen geheel (in detail) terug. Eén keer ontbrak het materiaal dat bij een specifieke werkvorm hoorde en moest de trainer improviseren met tekeningen.

De programmahandleiding van RL beschrijft het belang van positieve bekrachtiging van gedragsveranderingen. De trainers moeten volgens de handleiding gerichte opdrachten geven waarbij concrete, haalbare doelen stapsgewijs gerealiseerd kunnen worden. Uit de geobserveerde video’s komt naar voren dat trainers gedeeltelijk gerichte, concrete opdrachten gaven. Sommige opdrachten waren volgens de observant niet helemaal duidelijk voor de jongens. Om gewenst gedrag te behouden, moeten trainers volgens de programmahandleiding positieve bekrachtiging inzetten, bijvoorbeeld door een compliment te geven voor een goed uitgevoerde opdracht, getoonde inzet of het nakomen van gemaakte afspraken. Voor zover uit de beelden kan worden

opgemaakt, is de mate waarin positieve bekrachtiging wordt ingezet door trainers niet heel groot. In sommige geobserveerde video's geven trainers gedeeltelijk complimenten/beloningen voor goed gedrag, maar had het volgens de observant nog iets meer gekund. In één video werden vrijwel geen complimenten gegeven. Deze uitkomsten dienen met voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd vanwege het lage aantal video-opnames dat in het onderzoek betrokken kon worden.

3.4 Ervaringen van betrokkenen

Deelnemers

Aan het begin van de evaluatiebijeenkomst (dit is de laatste trainingsbijeenkomst) vult de jongen een vragenlijst in waarin hij kan aangeven wat hij van de training vond. Als de ouders van de jongen aanwezig zijn, krijgen zij ook een vragenlijst. Zowel de jongens en ouders zijn zeer tevreden over de begeleiding die de trainer heeft geboden en de totale training. Voor beide aspecten is het gemiddelde rapportcijfer een negen. Ook over de duur van de training en de opdrachten zijn jongens en ouders erg tevreden. Slechts drie jongens en twee ouders hebben aangegeven dat zij in het dagelijks leven (jongens) of thuis (ouders) niets aan de training hebben gehad.

De motivatie van de jongens en ouders is besproken met de coördinator taakstraffen en met de trainers van RL. De coördinatoren taakstraffen ervaren dat het merendeel van de jongens gemotiveerd is om deel te nemen. Soms echter blijven de jongens gedurende de training het delict ontkennen en is alleen sprake van extrinsieke motivatie. *“Die wilde de training gewoon doen zodat hij ervan af was.”* De ervaring van trainers is dat jongens gemotiveerd tot zeer gemotiveerd zijn om deel te nemen aan de training RL. In het begin is er vaak wat weerstand bij de jongens door bijvoorbeeld boosheid over het justitietraject en onzekerheid over wat er gaat gebeuren. De meeste jongens raken na verloop van de training steeds meer gemotiveerd. Jongens ervaren dat zij iets van de training leren. *“Halverwege groeit het besef dat de jongen zelf iets gedaan heeft in plaats van dat het hem is overkomen.”* Voor het vergroten van de motivatie vinden trainers het belangrijk om de jongens positief te benaderen. Het is van belang dat jongens realiseren dat zij een fout hebben gemaakt. Tegelijkertijd mogen de jongens volgens de trainers niet 'afgekeurd' worden. Trainers beogen om zo goed mogelijk bij de leefwereld van de jongens aan te sluiten. *“Als je laat merken dat je echt belangstelling voor de jongen hebt, dan komen ze wat losser en worden ze steeds gemotiveerder.”* Ook het betrekken van ouders is erg belangrijk, omdat zij een essentiële rol kunnen spelen in het ondersteunen van de jongens. In aanvulling op de gesprekken met coördinatoren en trainers geven ook de resultaten van de motivatiethermometer een indruk van de motivatie van de jongens. Met de motivatiethermometer wordt – met uitzondering van de eerste en laatste bijeenkomst – gemeten in hoeverre de jongen gemotiveerd is om

zijn gedrag te veranderen. Het gemiddelde rapportcijfer per bijeenkomst loopt uiteen van een 7,6 tot een 8,1.⁷

De positieve resultaten op het aspect motivatie kunnen verklaard worden doordat het onderdeel uitmaakt van de inclusiecriteria voor RL. Beoogd wordt om alleen jongens te includeren die bereid zijn tot deelname. Daarnaast wijst de praktijk uit dat de motivatiethermometer vaak sociaal wenselijk wordt ingevuld (zie ook volgende paragraaf).

De coördinatoren taakstraffen ervaren eveneens dat ouders van de jongens over het algemeen gemotiveerd zijn om deel te nemen/hun zoon te ondersteunen. *“We kunnen niet dwingen, maar we geven wel het belang aan van de jongere. Ouders die ik heb meegemaakt staan er wel voor open.”* Trainers sluiten zich hierbij aan, maar gesignaleerd wordt wel dat ouders het moeilijk vinden, mede door schaamte, om geconfronteerd te worden met wat hun zoon heeft gedaan. Zij vinden het dan ook belangrijk om in het kennismakingsgesprek uitgebreid stil te staan bij wat de training inhoudt en wat er van hen wordt verwacht.

Trainers

De trainers zijn over het algemeen erg positief over RL. Verschillende trainers vinden het prettig dat de training overzichtelijk en gestructureerd is, met duidelijke opdrachten. Een tweede sterk punt dat enkele trainers noemen is dat ze zien dat de jongens er iets aan overhouden. *“Door de manier van werken en de werkvormen die gebruikt worden, leidt de training daadwerkelijk tot inzichten en een andere houding en vaardigheden bij de jongen.”* Tot slot benoemen enkele trainers dat ze in de training goed kunnen aansluiten bij de jongen. *“Echt kijken naar: wat heb jij nodig om in bepaalde situaties bij jezelf en bij anderen signalen te herkennen en wat heb je nodig om je gedrag aan te passen om niet meer over je eigen en andermans grenzen te gaan?”* Ook de opleiders/supervisors merken dat de trainers erg gemotiveerd zijn en dat ze het leuk vinden om de training te geven.

Coördinatoren taakstraffen

De geïnterviewde coördinatoren taakstraffen zijn overwegend positief over RL. Een reden hiervoor is dat ze de jongens zien groeien door de training. Eén coördinator noemt daarnaast de kwaliteit van de trainers, de aansluiting bij de jongens, de goede communicatie tussen de RvdK en Rutgers, de eindpresentaties en de gedegen eindrapportage als sterke punten. Eén geïnterviewde coördinator vindt de training te lang voor lichte vergrijpen. Een andere coördinator heeft onvoldoende RL-trainingen begeleid om een uitspraak te kunnen doen over de waardering.

⁷ Registratie Rutgers.

3.5 Knelpunten in de uitvoering

Programmamedewerkers RL

Het eerste knelpunt dat duidelijk naar voren komt uit de interviews met trainers is de verslaglegging rondom RL. Alle trainers geven aan dat dit heel veel tijd kost, meer dan ervoor staat. De manager bevestigt dit. Een tweede knelpunt heeft betrekking op de vragenlijsten voor deelnemers. Vier trainers geven aan dat jongens de vragen soms niet goed begrijpen of verkeerd interpreteren. Trainers vullen de vragenlijsten daarom samen in of controleren de antwoorden. Daarnaast ervaren enkele trainers dat de succesthermometer voor (sommige) jongens lastig is om in te vullen, omdat ze geen concreet voorbeeld kunnen bedenken van een risicovolle situatie waarmee ze in de afgelopen week zijn geconfronteerd. De motivatiethermometer wordt volgens een trainer vaak sociaal wenselijk ingevuld. De vragenlijsten voor ouders worden volgens deze trainer alleen ingevuld als zij aanwezig zijn bij de eindevaluatie. Als dit niet het geval is en vragenlijsten opgestuurd moeten worden, is het de vraag of ze ingevuld terugkomen.

Een derde knelpunt dat naar voren komt uit de interviews met trainers gaat over de inhoud van de training. Twee trainers hebben een kritische noot over een (verschillende) werkvorm. Eén trainer vindt de werkvorm 'het Kruispunt' bij bepaalde delicten minder makkelijk toepasbaar en een andere trainer vindt de werkvorm 'Impuls & controle' minder goed werkbaar. Deze twee trainers zijn ook kritisch over een (verschillend) videofragment. Twee andere trainers vinden het jammer dat het programma van RL zo strikt is en dat er in vergelijking met de oude Leerstraf Seksualiteit minder ruimte is om eigen creativiteit of methodieken in te zetten. Een van hen vindt bovendien dat het materiaal niet helemaal aansluit bij de doelgroep. Tot slot noemt een trainer de lange periode tussen het delict en de start van de training (vaak meerdere jaren) als knelpunt. In het programma van RL staat het delict centraal, maar inmiddels is de jongen ouder geworden en zijn er andere leervragen ontstaan. Deze trainer zou meer handvatten willen om beter bij de huidige ontwikkeling en situatie van de jongens aan te sluiten.

Een vierde knelpunt heeft betrekking op de kwaliteitseisen van de trainers. Twee trainers vinden de hoeveelheid ondersteuning te veel in verhouding met het aantal trainingen dat ze uitvoeren. De manager en een opleider/supervisor beamen dit en voegen toe dat de dvd-opnames veel tijd kosten, zowel van de trainers als van de opleiders die ze moeten beoordelen. De opleider/supervisor voegt tevens toe dat de individuele supervisie soms langer duurt dan de tijd die ervoor staat en dat er daarna in eigen tijd nog een verslag gemaakt moet worden. Eén trainer is van mening dat de bijscholing inhoudelijk verbeterd kan worden. De mate van expertise van de twee opleiders ligt volgens deze trainer uiteen en soms zijn ze niet helemaal goed op elkaar afgestemd.

Een vijfde knelpunt dat trainers noemen, gaat over de doelgroep die RL krijgt. Twee trainers geven aan veel jongeren met een licht verstandelijke beperking

(lvb) te trainen. Bij deze jongeren kan het veel tijd kosten om zaken helder te krijgen, helemaal als daarnaast ook sprake is van ADHD of autisme. Eén van hen pleit daarom voor een aangepaste versie van RL voor jongeren met een lvb. Het laatste knelpunt dat een trainer noemt, heeft betrekking op de praktische organisatie van de trainingen. Volgens deze trainer kost het erg veel tijd om een geschikte locatie te regelen, vooral in plaatsen waar de trainer onbekend is.

Raadsmedewerkers

Verschillende raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen spreken hun behoefte uit aan terugkomdagen/verdieping op het gebied van afname van de J-SOAP D en zedenzaken: *“Ik mis een stukje continuïteit in de kennis.”* Een tweede aandachtspunt dat enkele raadsmedewerkers noemen is dat RL niet geschikt is voor jongens met een lvb. Zij pleiten (net als een trainer) voor een aangepaste variant voor deze doelgroep waarmee zij regelmatig te maken hebben. De knelpunten die coördinatoren taakstraffen inbrengen, gaan meer over het trainingsproces. Zo vinden enkele coördinatoren het nadelig dat RL-trainingen vaak onderbroken worden door vakanties van de trainers, omdat dit onwenselijk is voor het leereffect. Een tweede knelpunt dat nadelig is voor het uitvoeringsproces is de lage instroom van RL (in de regio soms maar één training per jaar). Daarnaast noemt een coördinator (net als een trainer) de lange periode tussen het delict en de start van RL een belangrijk knelpunt. *“De politie doet er heel lang over, OM doet er heel lang over. Allemaal begrijpelijk, maar op dertienhalfjarige leeftijd een delict plegen en pas als vijftienjarige met de leerstraf starten is veel te laat.”* Tot slot heeft een coördinator taakstraffen moeite met het delen van privacygevoelige informatie. De coördinator vraagt zich af of het echt nodig en rechtvaardig is om het proces-verbaal op te vragen en met de trainers te delen. Daarnaast heeft de coördinator vraagtekens bij het versturen van het eindverslag naar de officier van justitie.

4 HAALBAARHEID DOELTREFFENDHEIDSTUDIE EN EFFECTEVALUATIE

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een inschatting gemaakt van de haalbaarheid van een toekomstige doeltreffendheidsstudie en effectevaluatie van RL. Enerzijds hangt de haalbaarheid voor het uitvoeren van deze studies af van de mate waarin RL wordt uitgevoerd zoals beoogd. De resultaten die zijn gepresenteerd in hoofdstuk 3 vormen hiervoor een belangrijk uitgangspunt. Anderzijds speelt de kwaliteit van de gegevens die gedurende RL over de deelnemers zijn verzameld een rol. Paragraaf 4.2 gaat in op de conclusies die we kunnen trekken met betrekking tot de programma-integriteit van RL. In paragraaf 4.3 wordt verslag gedaan van de haalbaarheid van een doeltreffendheidsstudie. Allereerst wordt ingegaan op de aanpak en vervolgens wordt inzichtelijk gemaakt welke benodigde gegevens tijdens- en na afloop van de training worden geregistreerd en wat de kwaliteit is van deze gegevens. In paragraaf 4.4 tot slot doen we uitspraken over de haalbaarheid van de effectevaluatie en aanvullende gegevens die daarvoor nodig zijn.

4.2 Waardering programma-integriteit

Op basis van de bevindingen uit hoofdstuk 2 en 3 kan worden geconcludeerd dat RL in belangrijke mate wordt uitgevoerd zoals beoogd. Op de contextfactoren wordt in de uitvoering op een drietal (kleine) aspecten afgeweken van de managementhandleiding. De rol van opleiders en supervisors is gecombineerd en de rol van regiocoördinator is belegd bij de manager in plaats van bij de trainers. Daarnaast is bij één uitvoerend trainer niet volledig voldaan aan de vereisten voor het behoud van de trainerslicentie. Tot slot hebben de beoordelingsgesprekken van de trainers met de manager telefonisch plaatsgevonden in plaats van face to face.

Met betrekking tot de uitvoering van RL is opgemerkt dat slechts in enkele gevallen een uitzondering wordt gemaakt op de beoogde duur en intensiteit van de training en de toepassing van de beoogde werkvormen uit de kernmodule. Grote afwijkingen daarentegen zijn aangetroffen tussen de beoogde doelgroep versus de ingestroomde doelgroep. Slechts één jongen, die niet uitgesloten had hoeven te worden op basis van de exclusiecriteria, voldoet aan alle inclusiecriteria voor RL.

4.3 Haalbaarheid doeltreffendheidsstudie

4.3.1 Aanpak doeltreffendheidsstudie

Een doeltreffendheidsstudie moet inzicht bieden in welke mate de programmadoelen van de interventie worden behaald. Afhankelijk van de tekorten bij een individuele jongen gelden voor RL de volgende programmadoelen:¹

Verminderen van dynamische risicofactoren:

- De jongen is in staat om denkfouten bij zichzelf te herkennen en te corrigeren, zodat er na de training sprake is van een vermindering van cognitieve vervormingen, zoals het bagatelliseren van seksueel grensoverschrijdend gedrag en het minimaliseren van de ernst van het delict.
- De jongen heeft inzicht in adequate seksuele en relationele normen en waarden en weet wat adequaat seksueel gedrag is, zodat er na de training een vermindering is van de aanwezigheid van delictondersteunende cognities en attitudes, zoals rigide stereotiepe opvattingen of verkrachtingsmythes.
- De jongen is in staat om zijn terugvalpreventieplan toe te passen en zijn zelfregulerend vermogen is toegenomen. De jongen heeft inzicht in de factoren die hebben geleid tot het delict en herkent risicovolle situaties en beslismomenten. Hij beschikt over de vaardigheden om te kiezen voor niet-grensoverschrijdend gedrag.
- De jongen is weerbaar tegen groepsdruk en/of omgevingsdruk, doordat hij beter in staat is zijn eigen grenzen te herkennen en aan te geven en zich bewuster is van zijn eigen aandeel en verantwoordelijkheid bij (het doorbreken of vermijden van grensoverschrijdend) groepsgedrag. De jongen heeft inzicht in de rol van negatieve invloeden uit de omgeving en groepsdynamische processen die delictgedrag bevorderen en kan deze beter hanteren.

Versterken van beschermende factoren:

- De jongen is blijvend gemotiveerd voor gedragsverandering en het niet meer vertonen van seksueel grensoverschrijdend gedrag.
- De jongen heeft vaardigheden om in (toekomstige) risicovolle situaties signalen en grenzen bij zichzelf en de ander te herkennen en is in staat hierop adequaat te reageren en hierover te communiceren. Met andere woorden: na de training is zijn seksuele interactiecompetentie toegenomen.
- De jongen ervaart adequate steun en toezicht van zijn ouders of opvoeders en is in staat om bij problemen hulp en/of advies te vragen (aan zijn ouders of andere betrokken volwassene).

¹ Theoretische handleiding Respect Limits, p. 41.

De aanpak voor de doeltreffendheidsstudie is opgenomen in de beoordelings- en evaluatiehandeling RL van Rutgers. In het kort wordt uitgegaan van de volgende onderdelen:

1. *Voor- en nameting en follow-upmeting.* Om te onderzoeken of de genoemde programmadoelen zijn bereikt, wordt voorafgaand aan RL een voormeting gedaan. Na afloop van RL vindt de nameting (en een follow-upmeting²) plaats. Op die manier kan onderzocht worden of de jongens de gewenste ontwikkeling laten zien en of de vooruitgang beklijft.
2. *Wekelijkse monitoring.* Om te onderzoeken of en hoe de jongens tijdens de training vooruitgaan, vindt tijdens iedere training monitoring plaats.
3. *Evaluatie persoonlijke leerdoelen.* Om ten slotte te onderzoeken of de persoonlijke leerdoelen zijn behaald, vindt halverwege en aan het einde van de training een evaluatie plaats.

In de volgende paragraaf wordt per onderdeel verslag gedaan van de beschikbaarheid en kwaliteit van de gegevens die benodigd zijn voor de doeltreffendheidsstudie.

4.3.2 Kwaliteit huidige registraties en gegevens

1. Voor- en nameting

Eenzijds bestaat de voor- en nameting uit een vragenlijst ('Wat jij voelt, denkt en doet') die de jongen bij aanvang van de eerste training invult en aan het eind van de evaluatiebijeenkomst (laatste bijeenkomst). Deze vragenlijst bestaat uit items over attitudes ten opzichte van seksuele dwang, zelfregulatie, seksuele interactiecompetentie, ervaren steun van ouders, ervaren toezicht van ouders en sociale wenselijkheid en sluit zodoende aan op de programmadoelen van RL. De vragenlijst 'Wat jij voelt, denkt en doet' is tot nu toe door alle ingestroomde jongens volledig ingevuld, met uitzondering van een jongen die de training niet heeft voltooid. Deze gegevens zijn beschikbaar in het centraal registratiesysteem van Rutgers. Een kanttekening die bij deze gegevens moet worden geplaatst, is dat uit de interviews met trainers naar voren komt dat de jongens de vragen soms niet goed begrijpen of verkeerd interpreteren (zie hoofdstuk 3).

Anderzijds moet ook de trainer een checklist invullen op twee momenten. Tijdens de voormeting (na de tweede bijeenkomst) beoordeelt de trainer in hoeverre de jongen inzicht heeft in de factoren die hebben geleid tot het delict, in hoeverre de jongen inzicht heeft in de rol van negatieve invloeden uit de omgeving en groepsdynamische processen en in hoeverre de jongen gemotiveerd is voor gedragsverandering. In de voormeting baseert de trainer zich op de kennis die hij tijdens de eerste bijeenkomsten heeft op gedaan en op het verslag van het raadsonderzoek. In de nameting vult de trainer opnieuw de checklist in en daarbovenop beoordeelt de trainer in hoeverre de jongen

² De follow-upmeting wordt genoemd in de evaluatiehandleiding, maar is geen standaardmeting binnen RL. Het is aan de onderzoekers van de doeltreffendheids- en effectevaluatie om deze meting (in de toekomst) uit te voeren.

beschikt over kennis en vaardigheden om te kiezen voor niet-grens-overschrijdend seksueel gedrag. Bij de nameting baseert de trainer de score op de indruk die hij van de jongen heeft gekregen tijdens de training. Ook dit onderdeel van de voor- en nameting sluit aan bij de programmadoelen van RL. Voor de ingestroomde doelgroep zijn de resultaten van zowel de voormeting als de nameting beschikbaar in het centraal registratiesysteem van Rutgers, met uitzondering van de jongen die de training niet heeft voltooid.

Uit de evaluatiehandleiding is bovendien gebleken dat het gebruikte instrumentarium ten behoeve van de voor- en nameting (zowel de lijsten die door de jongens worden ingevuld als de lijsten die door de trainers worden ingevuld) van een voldoende psychometrische kwaliteit is.

2. Wekelijkse monitoring

De jongen vult tijdens iedere trainingsbijeenkomst twee thermometers in, met uitzondering van de eerste en de laatste bijeenkomst. Aan het begin van iedere bijeenkomst vult de jongen de succesthermometer in. Hierbij geeft de jongen aan of hij in de afgelopen week geconfronteerd is met een risicovolle situatie en in welke mate hij in die situatie succesvol aan zijn trainingsdoelen heeft gewerkt. Daarnaast vult de jongen aan het einde van iedere bijeenkomst de motivatiethermometer in. Hierbij geeft de jongen aan in hoeverre hij gemotiveerd is om zijn gedrag te veranderen. Voor de ingestroomde doelgroep zijn zowel de resultaten van de succesthermometer en de motivatiethermometer beschikbaar in het centraal registratiesysteem van Rutgers. Voor de succesthermometer hebben trainers opgemerkt dat sommige jongens het lastig vinden om de thermometer in te vullen. In het systeem zijn dan ook diverse missings geregistreerd. De resultaten van de motivatiethermometer zijn daarentegen wel volledig, maar daarvoor geldt dat een trainer heeft aangegeven dat deze thermometer door de jongens vaak sociaal wenselijk wordt ingevuld.

3. Evaluatie persoonlijke leerdoelen

Halverwege de training en na het evaluatiegesprek aan het einde van de training, evalueert de trainer met de jongen of de persoonlijke leerdoelen zijn behaald. Per leerdoel geeft zowel de trainer als de jongen aan in welke mate het doel is bereikt. De mogelijke scores hierbij zijn geheel bereikt, deels bereikt, niet bereikt of achteruitgegaan. Voor de ingestroomde doelgroep zijn de resultaten van zowel de tussen- en eindevaluatie beschikbaar in het centraal registratiesysteem van Rutgers, met uitzondering van de jongen die de training niet heeft voltooid. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de jongens zelf iets positiever oordelen dan de trainers. Bij het bekijken van de scores valt op dat trainers iets vaker aangeven dat een doel niet of deels bereikt is.

4.3.3 Conclusie haalbaarheid doeltreffendheidsstudie

Op basis van het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat de programma-integriteit, wat betreft de context en uitvoering van de interventie, in voldoende mate op orde is om een doeltreffendheidsstudie uit te voeren. Daarnaast zijn alle gegevens van de voor- en nameting beschikbaar en is de kwaliteit voor een groot deel van de data eveneens in voldoende mate op orde. Uit hoofdstuk 2 blijkt echter dat de ingestroomde doelgroep in beperkte mate voldoet aan de inclusie- en exclusiecriteria. Wat betreft de indicering en advisering van RL is de programma-integriteit dan ook in onvoldoende mate op orde. Zoals beschreven voldoet maar één jongen aan de inclusie- en exclusiecriteria. Een ander knelpunt is dat bij het merendeel van de ingestroomde doelgroep (nog) geen follow-upmeting heeft plaatsgevonden. Hierdoor is het de vraag in hoeverre deze gegevens in de toekomst nog verzameld kunnen worden en wat de zeggingskracht ervan is, gezien de tijd die is verstreken na afronding van de interventie. In de doeltreffendheidsstudie zou daarom follow-uponderzoek uitgevoerd moeten worden bij deelnemers van dan lopende (of recent afgeronde) trajecten.

4.4 Haalbaarheid effectstudie

In de doeltreffendheidsstudie wordt onderzocht of jongens na de interventie RL vooruit zijn gegaan op de aspecten die zijn geformuleerd in de programma-doelen. In de effectstudie staat het einddoel van RL centraal. Het einddoel van RL is het voorkomen van recidive (herhaling) van zedendelicten. In de effectstudie wordt onderzocht of deelnemers van RL minder vaak recidiveren naar een zedendelict dan jeugdige zedendelinquenten die RL niet hebben gevolgd. Om dit te onderzoeken, moet recidiveonderzoek worden gedaan in de interventiegroep (RL) en in een vergelijkbare controlegroep (zonder RL).

4.4.1 Aanpak effectstudie

In de handleiding is een tweetal methoden opgenomen, namelijk een experimenteel onderzoek volgens de *Randomized Controlled Trial (RCT)* en een quasi-experimenteel onderzoek. In beide methoden wordt met een experimentele en controlegroep gewerkt. Bij de RCT is echter sprake van een gerandomiseerde toewijzing van de interventie aan jongeren. Deze toewijzing bepaalt welke jongere in de controlegroep (geen RL) valt en welke jongere in de interventiegroep (RL) valt. Aangezien de toewijzing in de praktijk niet op basis van toeval plaatsvindt, is het RCT geen voor de hand liggende methode. Te meer omdat de (verzamelde gegevens van de) tot dan toe ingestroomde doelgroep centraal zou moeten staan in de effectstudie.

Een knelpunt voor de effectstudie met een quasi-experimenteel design is het samenstellen van een controlegroep die vergelijkbaar is met de experimentele groep. Dit houdt verband met de ondoorzichtige selectie van de doelgroep

voor RL zoals besproken in hoofdstuk 2. Op dit punt biedt een match op achtergrondkenmerken van de ingestroomde doelgroep en gepleegde delicten mogelijkheden. In RL worden voorafgaand aan het kennismakingsgesprek gegevens vastgelegd met betrekking tot parketnummer, geboortedatum, nationaliteit, gezinssituatie, school- en opleidingsniveau, type delict, wijze van plegen, plaats van het misdrijf, kenmerken van het slachtoffer etc. Voor de ingestroomde doelgroep zijn op al deze aspecten dus bruikbare gegevens beschikbaar in het centraal registratiesysteem van Rutgers. Ten behoeve van een zuivere vergelijking met een controlegroep, bieden deze gegevens een goed uitgangspunt voor het samenstellen van een controlegroep.

Zedenrecidive moet volgens de evaluatiehandeling RL op twee manieren worden bekeken. Ten eerste moet worden onderzocht hoeveel jongens (in beide onderzoeksgroepen) opnieuw zijn veroordeeld voor een zedendelict. Daarnaast moet worden onderzocht hoeveel jongens zelf rapporteren dat zij na RL seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben uitgeoefend. Dit impliceert dat ook van de controlegroep zelfrapportage van grensoverschrijdend gedrag moet worden gevraagd. Voor de procedure voor beide manieren van recidiveonderzoek verwijzen we naar de evaluatiehandleiding.

4.4.2 Conclusie haalbaarheid effectstudie

Wanneer een vergelijkbare controlegroep kan worden samengesteld, is aan een belangrijke voorwaarde voor de effectstudie voldaan. De andere voorwaarde betreft dat recidivegegevens in dezelfde mate en kwaliteit beschikbaar moeten zijn voor de controlegroep als voor de interventiegroep opdat een zuivere vergelijking van de recidiveniveaus kan worden gemaakt.

5 CONCLUSIE

5.1 Doel onderzoek

Deze procesevaluatie heeft tot doel gehad om te bepalen of de gedragsinterventie Respect Limits (RL) wordt uitgevoerd zoals beschreven in de programmahandleidingen. RL is een ambulante individuele gedragsinterventie gericht op het herkennen en respecteren van seksuele grenzen, bedoeld voor first offenders van zedendelicten (jongens) tussen 12 en 18 jaar. De interventie is in 2012 erkend door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie. De commissie heeft hiermee beoordeeld dat de interventie voldoende werkzame principes bevat om effectief te kunnen zijn. Een essentiële voorwaarde voor het uitvoeren van een doeltreffendheid en effectevaluatie is dat de uitvoering van de interventie op orde is.

In het navolgende geven we de conclusies weer met betrekking tot de indicatiestelling en het opleggen van RL (en daarmee de respectievelijk potentiële en ingestroomde doelgroep), de implementatie, programma-integriteit en knelpunten in de uitvoering, de ervaringen van medewerkers, samenwerkingspartners en deelnemers en tot slot de haalbaarheid van een toekomstige doeltreffendheidstudie en effectevaluatie van RL.

Gedurende de onderzoeksperiode heeft de RvdK het uitvoeringscontract met Rutgers niet verlengd. Hoewel Rutgers RL is blijven uitvoeren tijdens de onderzoeksperiode, heeft de contractbeëindiging enigszins invloed gehad op de werkzaamheden voor de procesevaluatie.

5.2 Indiciestelling, advisering en oplegging

Vanaf de start van RL in november 2012 tot en met augustus 2015 is in 152¹ zaken een RL-advies gegeven door de Raad voor de Kinderbescherming. Vervolgens zijn 46 jongens daadwerkelijk ingestroomd in RL. Dit betekent dat in circa honderd gevallen RL is geadviseerd, maar niet is opgelegd. Met rechters is gesproken over de redenen waarom een RL-advies niet zonder meer leidt tot een oplegging. Hiervoor worden twee redenen aangevoerd. Door kenmerken die inherent zijn aan zedendelicten, zijn deze zaken moeilijk bewijsbaar. Het delict vindt vaak in een een-op-eensituatie plaats of het slachtoffer schaamt zich dermate, dat sporen worden weggewassen. In de regel volgt dan vrijspraak of een zaak wordt geseponneerd. Daarnaast komt het voor dat een zaak pas ver na delictdatum ter zitting verschijnt. Wanneer in tussentijd geen aanwijzingen bestaan voor seksueel grensoverschrijdend

¹ Dit is het aantal kindzaken. Het aantal kinddossiers, dus unieke jongens, ligt lager. Het exacte aantal is onbekend.

gedrag, kan de rechter ter zitting – in samenspraak met de RvdK – tot de conclusie komen dat van RL geen pedagogische meerwaarde meer is te verwachten. In dat geval vindt schuldigverklaring plaats zonder oplegging van straf (ex. Artikel 9a Sr).

Dertig van de 46 jongens zijn ingestroomd in variant 1 RL (kortste traject), vijftien jongens in variant 2 en één jongen in variant 3 (langste traject). Op één uitzondering na hebben al deze jongens de training afgerond. De jongen die is uitgevallen, is meerdere malen te laat gekomen bij trainingsbijeenkomsten en hij maakte zijn huiswerkopdrachten niet. De training is bij de start van de tiende (en laatste) bijeenkomst afgebroken. De uitval onder de ouders is groter. In zes cases was afgesproken dat ouders de oudermodule zouden volgen, maar zijn ouders om verschillende redenen deze afspraak niet nagekomen.

Indicering van RL vindt plaats op basis van de uitkomsten van het LIJ en de J-SOAP D. Op basis van de queryresultaten uit het LIJ was op voorhand bekend dat de doelgroep met een RL-oplegging in beperkte mate voldoet aan de inclusiecriteria voor RL. Het dossieronderzoek – waarin deze zaken op alle inclusie- en exclusiecriteria zijn onderzocht – heeft dit onderschreven. Van de ingestroomde doelgroep voldoet uiteindelijk slechts één jongen – die niet uitgesloten had hoeven te worden op basis van de exclusiecriteria – aan alle inclusiecriteria voor RL. De grootste afwijkingen op de inclusiecriteria zijn aangetroffen voor de scores op delictondersteunende attitudes en delictgerelateerde vaardigheidstekorten, en op het Algemeen Recidive Risico en het Dynamisch Risico Profiel. Bijna veertig procent van de ingestroomde doelgroep scoort laag op het Algemeen Recidive Risico en het Dynamisch Risico Profiel. Dit betekent dat er een lichtere groep jongeren is ingestroomd dan beoogd. Op de exclusiecriteria zijn de afwijkingen substantieel kleiner. Een klein deel (n=6) van de ingestroomde doelgroep had in principe op basis van een score op een of meer exclusiecriteria uitgesloten moeten worden voor deelname aan RL.

In de onderzochte potentiële doelgroep lijken 24 jongens te voldoen aan de inclusiecriteria voor RL op basis van de in het dossier bekend zijnde gegevens. Voorzichtigheid is echter geboden bij de interpretatie van dit gegeven, omdat van slechts vier van deze jongens de score op de J-SOAP D bekend is. Bovendien wordt een groot deel van deze jongens uitgesloten op basis van de exclusiecriteria (voornamelijk exclusie op psychoproblematiek) voor RL. Er zijn slechts drie jongens die voldoen aan de inclusiecriteria en die naar het lijkt niet uitgesloten hadden hoeven te worden op basis van de exclusiecriteria.

Geconcludeerd kan worden dat de ingestroomde doelgroep beperkt voldoet aan de inclusiecriteria. Tegelijkertijd wordt de potentiële doelgroep niet onterecht uitgesloten, omdat deze doelgroep in grotere mate scoort op de exclusiecriteria.

Met raadsonderzoekers en gedragsdeskundigheden zijn de afwegingen besproken die worden gemaakt in het al dan niet adviseren van RL. In de gesprekken komt naar voren dat het LIJ alléén niet goed is toegerust om een goede inschatting te maken voor de indicatiestelling RL. In de praktijk wordt de J-SOAP D vaak als leidend (en van meerwaarde) geacht en worden de LIJ-scores afgewogen naast eigen expertise en inschatting. Hieruit kan een RL-advies volgen, terwijl het LIJ dit niet indiceert. Een kanttekening bij dit gegeven is dat er vanuit de literatuur wisselende geluiden naar voren komen over de voorspellende waarde van de J-SOAP D.

Voor de situatie waarin raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen geen RL adviseren terwijl het LIJ RL wel indiceert, worden verschillende redenen aangevoerd. Om te beginnen schakelen ouders na een zedendelict dikwijls al vrijwillige hulpverlening in, waardoor RL geen meerwaarde meer heeft. Een tweede reden is dat de problematiek van de jongen zich niet alleen concentreert rondom seksualiteit, waardoor het meer voor de hand ligt om een interventie te adviseren die verschillende aandachtsgebieden beslaat. Tot slot wordt opgemerkt dat het LIJ onvoldoende is toegerust om een goede weging te kunnen maken tussen een training versus behandeling en wordt op basis van de uitkomsten van een PO behandeling geadviseerd. Met kinderrechtters is tot slot gesproken over de redenen waarom een RL-advies niet zonder meer leidt tot oplegging. De reden is niet gelegen in het niet-opvolgen van het RL-advies, maar door kenmerken die inherent zijn aan zedendelicten (moeilijk bewijsbare zaken). Het komt dikwijls voor dat de jongen wordt vrijgesproken, dan wel dat de zaak wordt geseponneerd. Daarnaast is opgemerkt dat als een zaak pas ver na delict-datum wordt behandeld er geen pedagogische meerwaarde meer is te verwachten van RL. In voornoemde situaties vindt logischerwijs geen RL oplegging plaats.

5.3 Implementatie, programma-integriteit en knelpunten

Implementatie

De implementatie van RL is binnen Rutgers vlot verlopen, mede doordat zij RL zelf hebben ontwikkeld. Bovendien voerde de instantie voor de start van RL al de oude Leerstraf Seksualiteit uit. In het kader van deze leerstraf waren de opleiders/supervisors en trainers al aan Rutgers verbonden en hadden de programmamedewerkers allemaal ruime ervaring met jonge zedendelinquenten. Er was wel extra investering van de opleiders/supervisors nodig om de trainers te leren werken volgens het (strakke) programma van RL.

De voorlichting voor de coördinatoren taakstraffen was duidelijk en voldoende om te kunnen starten. De voorlichting en de training voor raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen waren nuttig, maar voldeden niet geheel aan de behoefte. Er was met name een gemis aan concrete vertaling naar hun dagelijkse werkzaamheden (hoe ga je in gesprek over seksualiteit, hoe gebruik je de J-SOAP D in de conclusievorming) en terugkomdagen. Een

tweede belemmerende factor bij de implementatie van RL bij de RvdK is dat Rutgers (in de rol van ontwikkelaar) onvoldoende betrokken is geweest bij de totstandkoming van informatiemateriaal voor raadsmedewerkers en ketenpartners. Een derde belemmering is dat bij de start van RL het LIJ (nodig voor indicatiestelling) nog niet volledig was geïmplementeerd.

Verbeterpunten in de implementatie van RL zijn het organiseren van bijscholingsdagen voor raadsmedewerkers en meer afstemming tussen de ontwikkelaar en de RvdK met betrekking tot informatievoorziening over de interventie naar de ketenpartners.

Programma-integriteit

Om de programma-integriteit in kaart te brengen, is zowel naar contextfactoren als naar factoren in de uitvoering gekeken. Met betrekking tot de contextfactoren blijkt de organisatiestructuur in de praktijk op twee aspecten af te wijken van de managementhandleiding. De rol van opleiders en supervisors is gecombineerd en de rol van regiocoördinator is belegd bij de manager in plaats van bij de trainers. Vanwege de gecombineerde rol zien de kwaliteitseisen voor de supervisors er in de praktijk anders uit dan beoogd. Zij hebben drie keer per jaar deelgenomen aan een opleidersoverleg met de manager. Alle programmamedewerkers zijn conform de functie-eisen uit de managementhandleiding geselecteerd. Tien van de elf geselecteerde trainers hebben vervolgens alle onderdelen van de opleiding succesvol doorlopen en daarmee hun trainingslicentie behaald. Alle uitvoerende trainers voldoen aan de eisen van bijscholing en supervisie. Eén uitvoerend trainer heeft in 2014 (wegens ziekte) geen video-opname gemaakt ter beoordeling, wat wel een eis is voor het behoud van de trainingslicentie. In 2015 hebben drie trainers geen video-opname ingeleverd, omdat zij wegens de contractbeëindiging van Rutgers hebben besloten in 2016 te stoppen met de uitvoering van RL. Tot slot hebben de beoordelingsgesprekken van de trainers met de manager telefonisch plaatsgevonden in plaats van face to face.

Met betrekking tot de uitvoering van RL is opgemerkt dat slechts in enkele gevallen een uitzondering wordt gemaakt op de beoogde duur en intensiteit van de training. Enkele trainers maken bijeenkomsten korter voor jongens met een stoornis zoals ODD, ADHD of autisme of lopen bij het behandelen van sommige onderwerpen uit. Soms is een extra bijeenkomst met de jongen en een van zijn ouders georganiseerd. De voorgeschreven fasering van RL wordt gevolgd. Binnen de lijnen van het programma sluiten trainers aan bij de jongen door de volgorde van werkvormen te wisselen en bepaalde onderwerpen te benadrukken. Hetzelfde geldt voor de inhoud van de training. De trainers geven aan de werkvormen en opdrachten uit te voeren zoals beoogd, maar daarnaast ook eigen creativiteit in te brengen om de training op maat te maken. Sommige trainers gebruiken bijvoorbeeld extra materiaal voor laagbegaafde jongens en jongens met een stoornis. De video-opnames bevestigen dit beeld. Echter met name bij de introductie van de werkvorm werden sommige elementen weggelaten en/of andere elementen toegevoegd. Daar-

naast werd het geven van concrete opdrachten en complimenten/ beloningen (slechts) gedeeltelijk teruggezien.

Samenwerking tussen betrokken organisaties

Bij de uitvoering van RL werkt Rutgers samen met de RvdK. De manager RL, trainers en raadsmedewerkers zijn overwegend positief over de onderlinge samenwerking. De pluspunten die beide partijen noemen zijn goed contact, korte lijnen en duidelijke afspraken. Trainers spreken over een snel reactievermogen van coördinatoren taakstraffen indien er problemen spelen. Andersom waarderen coördinatoren de flexibiliteit van trainers. Zowel coördinatoren taakstraffen als raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen zijn positief over de bereidheid van de manager om mee te denken en te adviseren indien er vragen spelen. Enkele knelpunten die de manager, trainers en supervisors/opleiders noemen, zijn dat het proces-verbaal niet altijd wordt aangeleverd, het niet betrekken van (beide) ouders bij de training, wisseling van medewerkers bij de RvdK en niet op de hoogte zijn van de werkwijze van RL. Knelpunten die coördinatoren taakstraffen noemen, betreffen meningsverschillen met trainers over de trainingslocatie, het betrekken van (beide) ouders en de noodzaak om het proces-verbaal/aangifte van het slachtoffer te verstrekken. Daarnaast worden de lange periode tussen de aanmelding en de start van de training en het verbreden van de doelgroep van RL als verbeterpunten genoemd.

Knelpunten in de uitvoering

In de gesprekken met programmamedewerkers RL en raadsmedewerkers zijn naast knelpunten in de samenwerking ook enkele knelpunten in de uitvoering naar voren gekomen. Trainers noemen unaniem dat de verslaglegging (veel) meer tijd kost dan ervoor staat. Ook vinden enkele programmamedewerkers de hoeveelheid ondersteuning te veel in verhouding met het aantal trainingen per jaar en is de inhoud van de ondersteuning wellicht een aandachtspunt. Enkele trainers zijn kritisch over de inhoud, werkvormen en materialen van RL. Daarnaast zijn de vragenlijsten voor deelnemers een aandachtspunt, omdat jongens de vragen soms niet goed begrijpen en ouders de vragenlijst alleen invullen als zij aanwezig zijn bij de eindevaluatie. Onder raadsonderzoekers en gedragsdeskundigen heerst behoefte aan terugkomdagen waarin afname van de J-SOAP D en omgaan met zedenzaken centraal staan. De knelpunten die coördinatoren taakstraffen ervaren, gaan meer over het trainingsproces. Zo vinden zij het nadelig dat RL-trainingen vaak onderbroken worden door vakanties van de trainers en noemen zij de lage instroom nadelig voor het uitvoeringsproces. Knelpunten die zowel door programmamedewerkers RL als raadsmedewerkers zijn ingebracht, zijn de lange periode tussen het delict en de start van de training en de instroom van jongeren met een lvb, waarvoor RL niet passend is. Verschillende respondenten pleiten daarom voor een aangepaste versie van RL voor deze doelgroep.

5.4 Ervaringen

Motivatie tot deelname

Zowel de coördinatoren taakstraffen als de trainers ervaren dat het merendeel van de jongens (intrinsiek) gemotiveerd is om deel te nemen. Coördinatoren ervaren bij slechts enkele jongens alleen extrinsieke motivatie. Trainers geven aan dat er in het begin vaak wat weerstand is bij de jongens, maar dat de motivatie groeit gedurende de training, omdat jongens merken dat zij van de training leren. Trainers ervaren hierin geen verschillen tussen de varianten van RL. De resultaten van de motivatiethermometer bevestigen het positieve beeld van de motivatie van de jongens. De hoge motivatie kan verklaard worden doordat het deel uitmaakt van de inclusiecriteria voor RL. De coördinatoren taakstraffen en trainers ervaren eveneens dat ouders van de jongens over het algemeen gemotiveerd zijn om deel te nemen/hun zoon te ondersteunen. Trainers benadrukken wel dat het kennismakingsgesprek belangrijk is om schaamte bij ouders weg te nemen.

Waardering

Uit de vragenlijsten die zij aan het eind van de training invullen, blijkt dat zowel de jongens als hun ouders zeer tevreden zijn over de begeleiding die de trainer heeft geboden, de duur van de training en de opdrachten. Het gemiddelde rapportcijfer dat zij de totale training geven is een negen. Ook de geïnterviewde trainers en coördinatoren taakstraffen zijn over het algemeen positief over RL. De trainers vinden het met name prettig dat de training overzichtelijk en gestructureerd is. Wat zowel trainers als coördinatoren positief maakt, is dat zij de jongens zien groeien door de training.

5.5 Haalbaarheid doeltreffendheid- en effectstudie

Doeltreffendheidstudie

Met een doeltreffendheidstudie naar RL wordt bekeken in welke mate de programmadoelen worden behaald. Op basis van de resultaten ten aanzien van de programma-integriteit, wat betreft de context en uitvoering van de interventie, kunnen we concluderen dat de uitvoering in voldoende mate op orde is om een doeltreffendheidsstudie uit te kunnen voeren. In de beoordelings- en evaluatiehandeling RL van Rutgers is voorgeschreven welke metingen gedurende de trajecten moeten worden uitgevoerd ten behoeve van de evaluatie van RL. Ten eerste wordt voorzien in een *voor- en nameting* om te kunnen onderzoeken of de genoemde programmadoelen zijn bereikt. De follow-upmeting die tevens wordt genoemd in de handleiding is geen onderdeel van de (huidige) metingen binnen RL. Ten tweede wordt aan *wekelijkse monitoring* gedaan om te onderzoeken of en hoe de jongens tijdens de training vooruitgaan. Ten derde wordt om te onderzoeken of de persoonlijke leerdoelen zijn behaald, halverwege en aan het einde van de training een evaluatie uitgevoerd. Uit het huidige onderzoek blijkt dat de beoogde metingen

worden uitgevoerd, de gegevens beschikbaar zijn in het centraal registratiesysteem en de kwaliteit voor een groot deel van de data eveneens in voldoende mate op orde is. Daarnaast is gebleken dat de instrumenten waarmee de programmadoelen in de voor- en nameting in kaart worden gebracht over een voldoende psychometrische kwaliteit beschikken.

Wat de indicering en advisering van RL betreft, is de programma-integriteit echter in onvoldoende mate op orde. Zoals beschreven voldoet maar één jongen aan de inclusie- en exclusiecriteria. Een ander knelpunt is voorts dat bij het merendeel van de tot nu toe ingestroomde doelgroep (nog) geen follow-upmeting heeft plaatsgevonden. In de doeltreffendheidsstudie zou daarom follow-uponderzoek uitgevoerd moeten worden bij deelnemers van dan lopende (of recent afgeronde) trajecten, om ook inzicht te krijgen in welke mate de bereikte programmadoelen op langere termijn beklijven. Een ander mogelijk knelpunt is dat vragenlijsten soms moeilijk in te vullen zijn voor jongens of sociaal wenselijke antwoorden tot gevolg hebben. Daar tegenover staat dat ook gegevens van de trainers beschikbaar zijn voor de evaluatie.

Effectstudie

In een effectstudie wordt onderzocht of deelnemers van RL minder vaak recidiveren dan jeugdige zedendelinquenten die RL niet hebben gevolgd. Om dit te onderzoeken, moet recidiveonderzoek worden gedaan in de interventiegroep (RL) en in een vergelijkbare controlegroep (zonder RL). De effectstudie zal op basis van een quasi-experimenteel design uitgevoerd moeten worden. Immers, het samenstellen van een experimentele en controlegroep op basis van gerandomiseerde toewijzing van de interventie (RL), zoals dat in een RCT dient te gebeuren, is in de praktijk niet aan de orde. Bovendien verdient het de voorkeur om de (verzamelde gegevens van de) tot dan toe ingestroomde doelgroep te gebruiken in de effectstudie.

Het quasi-experimentele design vereist de aanwezigheid van een goede controlegroep van *first-offender*-zedendelinquenten die vergelijkbaar zijn met de deelnemers van RL, maar zelf geen RL hebben gevolgd. Wanneer inderdaad een geschikte controlegroep kan worden samengesteld, is aan een belangrijke voorwaarde voor de effectstudie voldaan. De andere voorwaarde betreft dat de benodigde recidivegegevens in dezelfde mate en kwaliteit beschikbaar moeten zijn voor de controlegroep als voor de interventiegroep, opdat een zuivere vergelijking van de recidiveniveaus kan worden gemaakt.

Doelgroep

De ondoorzichtige selectie van de doelgroep RL vormt zowel voor de haalbaarheid van de doeltreffendheidsstudie en de effectstudie een aandachtspunt. Omdat de programma-integriteit voor de indicering en advisering in onvoldoende mate op orde is, is de toekomstige onderzoekspopulatie te klein voor een doeltreffendheidsstudie. Van de ingestroomde jongens voldoet immers slechts één jongen aan alle inclusiecriteria, die tevens niet uitgesloten had hoeven te worden op basis van de exclusiecriteria. Voor de effectstudie is het samenstellen van een controlegroep, die vergelijkbaar is met de experimentele groep, daardoor een knelpunt.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Itemlijsten medewerkers Rutgers

a. Itemlijst manager RL

1. Inleiding

1. Wat zijn uw taken als manager?
2. Hoe ervaart u deze? (Wat vindt u goed gaan? En wat minder goed?)

2. Implementatie

1. Op welke wijze heeft de implementatie van Respect Limits plaatsgevonden?
2. Welke belemmerende factoren heeft u ervaren bij de implementatie van Respect Limits? (wat zijn hiervoor de redenen)
3. Welke bevorderende factoren heeft u ervaren bij de implementatie van de gedragsinterventie Respect Limits?
4. Welke aanpassingen of verbeteringen zijn volgens u nodig voor de implementatie van Respect Limits? En wat zijn hiervoor de redenen?

3. Organisatiestructuur

1. In hoeverre voldoet de organisatiestructuur aan de gestelde eisen in de managementhandleiding?

4. Samenwerking met ketenpartners

1. Hoe ziet de samenwerking tussen betrokken instanties bij de uitvoering van Respect Limits eruit?
2. Hoe verloopt de samenwerking tussen betrokken instanties? (Wat gaat goed, wat zou eventueel beter kunnen?)

5. Kwaliteitsbewaking

1. In hoeverre bent u erin geslaagd om programmamedewerkers aan te trekken conform de gestelde eisen in de managementhandleiding?
2. Vindt u dat trainers na de opleiding voldoende in staat zijn om Respect Limits goed uit te voeren? Indien nee, waarom niet? Indien ja, waaruit blijkt dat? (deskundigheid, vaardigheden, toepassing)
3. In de managementhandleiding zijn de eisen met betrekking tot het verkrijgen en behouden van de trainingslicentie beschreven. In hoeverre wordt hier in de praktijk aan voldaan?
Zo niet, waarom niet? Welke knelpunten doen zich voor?
4. Hoe ziet de ondersteuning van de supervisors er in de praktijk uit?

6. Draagvlak uitvoerders

1. Hoe verloopt de samenwerking met de trainers?
2. Is er voldoende draagvlak onder de trainers voor de kwaliteitseisen (bij- en nascholing, supervisie, beoordeling video-opname) --> misschien komt dit al ter sprake bij de andere vragen, maar anders wel goed om nog uit te vragen.

b. Itemlijst opleider/supervisor RL

1. Inleiding

1. Wat zijn uw taken als opleider/supervisor?
2. Hoe ervaart u deze?

2. Implementatie

1. Op welke wijze heeft de implementatie van Respect Limits plaatsgevonden?
2. Welke belemmerende factoren heeft u ervaren bij de implementatie van Respect Limits? (wat zijn hiervoor de redenen)
3. Welke bevorderende factoren heeft u ervaren bij de implementatie van de gedragsinterventie Respect Limits?
4. Welke aanpassingen of verbeteringen zijn volgens u nodig voor de implementatie van Respect Limits? En wat zijn hiervoor de redenen?

3. Vragen voor opleiders

1. Wat vindt u van het opleidingstraject? Wat vindt u goed aan de opleiding? Wat mist u in de opleiding?
2. Vindt u dat trainers na de opleiding voldoende in staat zijn om Respect limits goed uit te voeren? Indien nee, waarom niet? Indien ja, waaruit blijkt dat?
3. In de managementhandleiding zijn de eisen met betrekking tot (bij)scholing beschreven. In hoeverre wordt hier in de praktijk aan voldaan? Zo nee, waarom niet? Welke knelpunten doen zich voor?

4. Vragen voor supervisors

1. Wat vindt u goed gaan in de supervisie? Wat mist u in de supervisie?
2. Vindt u dat trainers na de opleiding voldoende in staat zijn om Respect limits goed uit te voeren? Indien nee, waarom niet? Indien ja, waaruit blijkt dat?
3. In de managementhandleiding zijn de eisen met betrekking tot de supervisie beschreven. In hoeverre wordt hier in de praktijk aan voldaan? Zo nee, waarom niet? Welke knelpunten doen zich voor?

c. Itemlijst trainer RL

1. Inleiding

1. Hoe vindt u het om als trainer deze interventie uit te voeren?

2. Motivatie tot deelname

1. In hoeverre zijn de deelnemende jongens gemotiveerd voor deelname aan Respect Limits?
2. In hoeverre groeit de motivatie, dan wel neemt deze af, naar verloop van een aantal bijeenkomsten?
3. Wat doet u om de motivatie te vergroten?
4. Bestaat er een relatie tussen mate van motivatie en de variant van Respect Limits die de jongens volgen? (NB: Variant 3 is slechts 1 keer gegeven)
5. In hoeverre zijn ouders gemotiveerd om deel te nemen aan Respect Limits?
6. Wat doet u om de motivatie van ouders tot deelname te vergroten?
7. In hoeverre groeit de motivatie van deelnemende ouders, dan wel neemt deze af, naar verloop van een aantal bijeenkomsten?

3. Uitval

1. Er is tot nu toe nog maar 1 jongere uitgevallen (bij de 10e en laatste bijeenkomst). Wat zorgt ervoor dat de uitval zo laag is?

4. Uitvoering

1. Wordt in de praktijk het stramien van 10 bijeenkomsten van 1,5 uur bij variant 1 en 15 bijeenkomsten van 1,5 uur bij variant 2 gevolgd? (NB: variant 3 nog niet gegeven)
Zo nee, in welke situatie wordt hier van afgeweken en waarom?
2. Wordt in de praktijk de kernmodule gevolgd zoals beschreven in de programmahandleiding?
Zo nee, op welke wijze en in welke situatie wordt hier van afgeweken en waarom?
3. Wordt in praktijk invulling gegeven aan de verschillende werkvormen zoals beschreven in de programmahandleiding?
Zo nee, op welke wijze en in welke situatie wordt hier van afgeweken en waarom?
4. Vindt er in de praktijk altijd een evaluatiegesprek plaats ter afsluiting van de training?
Zo nee, waarom niet?
5. Hoe verloopt de samenwerking met de Raad voor de Kinderbescherming, ouders, supervisor?

5. Ondersteuning

1. Hoe ervaart u de ondersteuning die u krijgt bij het uitvoeren van Respect Limits? (waardevol/niet waardevol?)
Is de ondersteuning voldoende om de training goed uit te kunnen (blijven) voeren?
2. Heeft u verbeter suggesties voor het inrichten van de ondersteuning?

6. Instrumenten

1. Hoe ervaart u het afnemen van vragenlijsten bij deelnemers en hun ouders? Lukt het altijd om de vragenlijsten op de voorgeschreven momenten in te vullen? Knelpunten? Kwaliteit van de antwoorden?
2. Hoe ervaart u de verslaglegging die u zelf moet bijhouden? (checklist, logboek, evaluatieverslag) Heeft u hier voldoende tijd voor?
Is het duidelijk wat er precies gerapporteerd moet worden en lukt het om dat altijd te doen?
3. Hoe ervaart u het trainingsmateriaal? Kunt u ermee uit de voeten?
Heeft u het gevoel dat het materiaal goed aansluit bij de deelnemers?

7. Waardering

1. Hoe waardeert u de interventie Respect Limits?
2. Wat vindt u sterke punten? Wat vindt u verbeterpunten?

BIJLAGE 2

Itemlijsten medewerkers Raad voor de Kinderbescherming

a. Itemlijst coördinator taakstraffen

1. Inleiding

1. Kunt u in het kort vertellen wat uw taken en verantwoordelijkheden zijn met betrekking tot Respect Limits?

2. Implementatie

1. Op welke wijze heeft de implementatie van Respect Limits plaatsgevonden?
2. Hoe heeft u de implementatie ervaren? (voldoende/onvoldoende, verbeterpunten/aanpassingen? Toelichting?)

3. Samenwerking met Rutgers

1. Hoe ziet de samenwerking met Rutgers er bij de uitvoering van Respect Limits uit?
2. Hoe verloopt de samenwerking in zijn algemeenheid? Wat gaat goed, wat zou eventueel beter kunnen? (trainer; aanbieder)
3. Hoe verloopt de communicatie tussen u en de trainer?
4. Wordt u door de trainer/Rutgers voldoende op de hoogte gehouden over de uitvoering van het behandelplan, de ontwikkelingen in het behandelplan en eventuele tussentijdse aanpassingen en knelpunten?
5. Wanneer problemen zich voordoen, wordt u in een vroeg genoeg stadium ingelicht?

4. Motivatie

1. In hoeverre vindt u de jongens die deelnemen aan Respect Limits gemotiveerd voor deelname?
2. In hoeverre zijn de ouders¹ gemotiveerd voor deelname? (door wie betrokken bij de training? Taak van CT'er?)
3. Hoe wordt ermee omgegaan als jongeren een bijeenkomst missen?

5. Uitvoering

1. Hoe verloopt de uitvoering van de interventie Respect Limits in zijn algemeenheid? Zijn er volgens u knelpunten?
2. Vindt u dat trainers voldoende in staat zijn om Respect Limits goed uit te voeren? Indien nee, waarom niet? Indien ja, waaruit blijkt dat?
3. Bent u betrokken bij het eindgesprek? Wat zijn uw ervaringen hiermee?

¹ Onderzoeksvragen met betrekking tot de ouders richten zich steeds op zowel de ouders in de oudermodule als ouders in de standaardmodule.

6. Waardering

1. Hoe waardeert u de interventie Respect Limits? Wat vindt u sterke punten? Wat vindt u verbeterpunten?

b. Itemlijst raadsonderzoeker en gedragsdeskundige RvdK

1. Inleiding

1. Kunnen jullie in het kort vertellen wat jullie taken en verantwoordelijkheden zijn met betrekking tot Respect Limits?

2. Implementatie

1. Op welke wijze heeft de implementatie van Respect Limits plaatsgevonden?
2. Welke belemmerende factoren hebben jullie ervaren bij de implementatie van Respect Limits?
3. Welke bevorderende factoren hebben jullie ervaren bij de implementatie van de gedragsinterventie Respect Limits?
4. Welke aanpassingen of verbeteringen zijn volgens jullie nodig voor de implementatie van de Respect Limits? En wat zijn hiervoor de redenen?

3. Advies

1. Hoe komt een Respect Limits advies tot stand? Vindt hierbij afstemming plaats met CT/ Rutgers?
2. Uit cijfers blijkt dat het voorkomt dat jongens geen Respect Limits-advies krijgen, terwijl het LIJ de interventie wel indiceert. Herkennen jullie dit?
Zo ja, waarom hebben deze jongeren geen Respect Limits-advies gekregen? (en wat hebben zij dan wel voor advies gekregen?)
In welke mate verschillen deze jongeren van jongeren met een Respect-Limits advies?
3. Uit cijfers blijkt dat het voorkomt dat het LIJ geen Respect Limits indiceert, maar dat bij deze jongens Respect Limits wel wordt geadviseerd (en opgelegd). Herkennen jullie dit?
4. Uit cijfers blijkt dat het (vrij vaak) voorkomt dat jongens een Respect Limits-advies krijgen, maar dat de interventie niet wordt opgelegd. Herkennen jullie dit? Wat zouden de redenen hiervoor kunnen zijn?

4. Samenwerking met Rutgers

1. Hoe ziet de samenwerking met Rutgers er bij de uitvoering van Respect Limits uit?
2. Hoe verloopt de samenwerking in zijn algemeenheid? Wat gaat goed, wat zou eventueel beter kunnen?

BIJLAGE 3

Voorbeeld scorelijst video-opnames RL

Observatiechecklist werkvorm Het kruispunt Onderdeel van fase 2: Ik & de ander en het delict

Doel trainer: Het verkrijgen van inzicht in de factoren die hebben geleid tot het delict. Het leren

herkennen van beslismomenten en bewustwording van de keuze voor ander gedrag in plaats van delictgedrag en het hieraan koppelen van gedragsalternatieven en zelfcontrole mogelijkheden.

Doel jongen: De jongen weet dat het delict geen toevallige misstap was, maar wordt voorafgegaan

door een reeks van gedragingen en reacties in een specifieke context van interactie met het slachtoffer. Hij wordt zich bewust dat hij in een dergelijke situatie kan kiezen voor ander gedrag in plaats van delictgedrag.

Naam trainer:

Datum:

Item	START		
	Ja, helemaal	Ja, een beetje	Nee
Er wordt kort teruggeblikt op de vorige bijeenkomst			
De thuisopdracht (huiswerk) wordt besproken			

Introductie (programmahandleiding):

De trainer pakt de Misstapflap erbij ter illustratie en wijst naar de delictschets. We vergelijken het delict nu met een verkeersongeluk op een gevaarlijk kruispunt. De gevolgen hiervan (voor jou en je familie) hebben we al eerder besproken. Nu gaan we het hebben over wat er aan vooraf is gegaan om te snappen hoe het ongeluk heeft kunnen plaatsvinden. We gaan deze vraag beantwoorden aan de hand van de zogeheten vijf G's die ik je eerst zal uitleggen. Daarna gaan we samen een tekening van het Kruispunt maken en onderzoeken hoe het ongeluk precies is veroorzaakt. Dit wordt ook wel een reconstructie genoemd, je kent die term misschien wel, bijvoorbeeld uit politieseries?! Uiteraard is het natuurlijk de bedoeling dat je hierdoor begrijpt hoe het ongeluk voorkomen had kunnen worden. Want dan kun je ook leren hoe je in de toekomst geen ongelukken meer veroorzaakt!

We vergelijken het delict met een verkeersongeluk dat jij hebt veroorzaakt, waarbij je belangrijke signalen (zoals verkeerstekens niet hebt gezien of hebt genegeerd):

- je hebt bijvoorbeeld niet gezien dat het stoplicht op rood staat
- je hebt ook niet gezien dat er haaiantanden op de weg staan

- je hebt niet gezien dat er een bord staat, dat aangeeft dat je voorrang moet verlenen
 - je hebt er niet op gelet dat de fietser van rechts komt.
- Kortom, je hebt niet gelet op de signalen die jou gegeven zijn, of je hebt ze wel gezien en vervolgens gedacht: 'dat haal ik nog wel' of 'die wacht wel op mij'. Je hebt een inschattingfout gemaakt. Het voorbeeld kun je vergelijken met het delict. Ook daarmee heb je een ongeluk veroorzaakt en heb je niet gelet op de signalen die je vooraf wel degelijk hebt gekregen. Of je hebt deze signalen wel gezien maar je hebt ze verder genegeerd. De signalen die je krijgt, kun je bijvoorbeeld verdelen in signalen die je lichaam geeft en signalen die je gedachten

Werkvorm het Kruispunt bestaat uit 2 fases.

HET KRUISPUNT			
Item	Ja, helemaal	Ja, een beetje	Nee
Werkvorm het Kruispunt fase 1:			
De trainer introduceert de werkvorm zoals (ongeveer) beschreven in de programmahandleiding			
De trainer gebruikt de Misstapflap bij de introductie			
De trainer geeft uitleg over de 5 G's (gebeurtenissen, gedachten, gevoelens, gedragingen, goedpraters)			
De trainer bespreekt met de jongen (voorbeelden van) de 5 G's			
De trainer geeft uitleg over de 5 B's (bang, boos, blij, bedroefd, bah)			
De trainer bespreekt met de jongen (voorbeelden van) de 5 B's			
De trainer tekent het kruispunt en daarnaast de tijdslijn			
De trainer gaat gedetailleerd in op het gedrag, de gedachten en de gevoelens van de jongen voor en tijdens het delict, vanaf het eerste contact met het slachtoffer			
De trainer vult de 5G's in op de tijdslijn			
De trainer inventariseert gezamenlijk met de jongen de risicosignalen/waarschuwingssignalen a.d.h.v. de 5 G's			
De risicosignalen worden op de tijdslijn getekend			
De trainer maakt gebruik van het materiaal, zoals stoplichten, verkeersborden, pionnen en hekken om de stappen die hebben geleid tot het risico- en delictgedrag te bespreken			
Werkvorm het Kruispunt fase 2:			
De trainer geeft uitleg over beslismomenten			
De trainer bespreekt samen met de jongen de beslismomenten m.b.t. het delict			
De trainer tekent de beslismomenten op de tijdslijn			

AFSLUITING			
Item	Ja, helemaal	Ja, een beetje	Nee
Thuisopdracht:			
De nieuwe thuisopdracht (huiswerk) wordt toegelicht			

FUNTIONEREN TRAINER			
Item	Ja, helemaal	Ja, een beetje	Nee
Het ziet ernaar uit dat de jongen de trainer vertrouwt			
De trainer sluit in zijn/haar taalgebruik aan bij het niveau van de jongen (gebruikt duidelijke/begrijpelijke taal)			
De trainer stelt open vragen aan de jongen (daagt de jongen uit om mee te denken)			
De trainer geeft concrete/duidelijke opdrachten			
De trainer geeft een compliment/beloning voor een goed uitgevoerde opdracht, getoonde inzet of het nakomen van de gemaakte afspraken			
De trainer verkent de reden achter het gedrag van de jongen (stelt de waarom-vraag)			
De trainer benoemt inconsistenties in het gedrag/uitspraken van de jongen			
De trainer corrigeert delictondersteunende cognities (plaatst uitspraken waarmee de jongen zijn gedrag goedpraat of bagatelliseert in een nieuw perspectief)			
De trainer maakt tijdens de opdracht(en) een terugkoppeling naar de delict-situatie van de jongen			
Werkvorm het Kruispunt:			
De trainer maakt op een duidelijke wijze de stappen zichtbaar die hebben geleid tot het risico- en delictgedrag			

RANDVOORWAARDEN			
Item	Ja, helemaal	Ja, een beetje	Nee
Het benodigde materiaal is aanwezig:			
De ingevulde Misstapflap			
Materiaaldoos met stoplichten, verkeersborden, pionnen en hekken			
Een flip-over of bord om het kruispunt op te tekenen			
Werkblad het Kruispunt			
De sessie heeft de beoogde duur (1,5 uur)			

Opmerkingen/opvallendheden:

Funcctie-eisen

Box 1 Funcctie-eisen trainers

Eis 1

Trainers voldoen aan de onderstaande opleidings- en deskundigheidseisen:

- > Minimaal HBO denk- en werkniveau (Bachelor-diploma Sociaal Pedagogische Hulpverlening, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening of een vergelijkbare opleiding);
- > Minimaal drie jaar relevante ervaring in het werken met de doelgroep jeugdige zedendelinquenten;
- > Aantoonbare ervaring met het toepassen van kennis en (trainings-)vaardigheden uit de cognitieve gedragstherapie bij de begeleiding van jongens die seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen;
- > Basiskennis van de psychoseksuele ontwikkeling en specifieke ontwikkelingsproblematiek bij jeugdigen;
- > Ervaring en/of affiniteit met het intercultureel werken bij jeugdigen en basiskennis over culturele en religieuze opvattingen betreffende seksualiteit en relaties.

Eis 2

Trainers zijn in het bezit van een recent bewijs van goed gedrag (Verklaring omtrent het Gedrag) en kunnen deze overhandigen aan de manager.

Eis 3

Trainers hebben het toelatingsgesprek met een positieve beoordeling afgerond.

Box 2 Funcctie-eisen opleiders/supervisors

De opleider voldoet tenminste aan de onderstaande opleidings- en deskundigheidseisen:

- > HBO+ werk- en denkniveau;
- > Aanbeveling: seksuoloog NVVS, Registers 'Seksuologische Hulpverlening' of 'Seksuologische Voorlichting, Preventie en Onderwijs'. Nederlandse Vereniging voor Seksuologie;
- > Beschikt aantoonbaar over didactische kennis en vaardigheden;
- > Heeft minimaal drie jaar ervaring met het trainen van professionals;
- > Heeft tenminste vijf jaar relevante werkervaring met de doelgroep jongens en seksueel grensoverschrijdend gedrag en is op de hoogte van de ontwikkelingen in dit werkgebied.

De supervisor voldoet aan de onderstaande opleidings- en deskundigheidseisen:

- > HBO+ werk- en denkniveau;
- > Registratie supervisor (landelijk register);
- > Aanbeveling: seksuoloog NVVS, Registers 'Seksuologische Hulpverlening' of 'Seksuologische Voorlichting, Preventie en Onderwijs'. Nederlandse Vereniging voor Seksuologie;
- > Heeft tenminste vijf jaar relevante werkervaring met de doelgroep jongens en seksueel grensoverschrijdend gedrag en is op de hoogte van de ontwikkelingen in dit werkgebied.

Box 3 Functie-eisen onderzoeksmedewerker

De onderzoeksmedewerker voldoet tenminste aan de onderstaande opleidings- en deskundigheidseisen:

- > Afgeronde universitaire opleiding in de sociale wetenschappen;
- > Heeft ervaring in het analyseren van vragenlijsten en interviews;
- > Heeft ervaring in het afnemen van interviews;
- > Heeft ervaring in het doen van beschrijvend onderzoek.

Box 4 Functie-eisen manager

De manager voldoet tenminste aan de onderstaande opleidings- en deskundigheidseisen:

- > HBO+ denk- en werkniveau;
- > Heeft kennis van justitiële procedures in het vakgebied;
- > Beschikt over leidinggevende capaciteiten en heeft tenminste vijf jaar ervaring in het aansturen van professionals;
- > Beschikt over organisatievaardigheden en is vaardig in het overzien van verbanden en ontwikkelingen met betrekking tot de totale, met Respect Limits gepaard gaande, organisatie;
- > Heeft een brede oriëntatie en kennis met betrekking tot de doelgroep jongens en seksueel grensoverschrijdend gedrag en is op de hoogte van de ontwikkelingen in dit werkgebied.

BIJLAGE 5
**Kenmerken ingestroomde doelgroep
periode 2012-2015¹
N=46 trajecten**
1. Tabellen instroom/uitval jongens en ouders
Tabel B5.1 Instroom periode 2012-2015 (n=46)

	2012	2013	2014	2015	Totaal
Variant 1	1	12	12	5	30
Variant 2	0	8	6	1	15
Variant 3	0	1	0	0	1

In het jaar 2013 is bij 1 jongen de training (bij de start van de 10^e bijeenkomst) voortijdig afgebroken. Reden afbreking is te laat komen bij trainingsbijeenkomsten en het niet maken van huiswerkopdrachten.

Tabel B5.2 Instroom ouders periode 2012-2015 (n=46)

	2012	2013	2014	2015	Totaal
Ouders nemen niet deel aan de training	1	1	1	3	6
Ouderbijeenkomst en evaluatiegesprek	0	12	10	2	24
Oudermodule	0	8	7	1	16

2. Kenmerken jongens
Tabel B5.3 Nationaliteit jongens (n=46)

	Aantal
Nederlands	43
Westers, namelijk	2
Niet-westers	1

Twee jongens hebben een tweede, Marokkaanse nationaliteit.

¹ Tot 7 augustus 2015.

Tabel B5.4 Gezinssituatie jongens (n=46)

	Aantal
De jongen woont bij beide biologische ouders	23
De jongen woont bij biologische moeder en stiefouder	2
De jongen woont bij biologische vader en stiefouder	1
De jongen woont alleen bij biologische moeder	14
De jongen woont alleen bij biologische vader	3
De jongen woont in een pleeggezin	1
Anders, namelijk ...	2

Anders: de jongen woont in een jeugdzorginstelling en de jongen woont bij zijn huidige vriendin en haar moeder.

Tabel B5.5 De opleiding die de jongen nu volgt (n=46)

	Aantal
Volgt nu geen onderwijs	1
Speciaal onderwijs (cluster 1, 2, 3 of 4)	3
Voortgezet speciaal onderwijs	1
Vmbo (basis beroepsgericht/kader beroepsgericht)	15
Vmbo (theoretisch/gemengd)	5
Havo	7
Vwo	1
Mbo	8
Anders, namelijk ...	5

Anders: praktijkonderwijs (n=4) en vavo (n=1)

Tabel B5.6 Werk (n=46)

	Aantal
Vaste baan	3
Bijbaantje	13
Stage	6
Geen	24

Tabel B5.7 Eerder veroordeeld (n=46) (meerdere antwoorden mogelijk)

	Aantal
Eerder veroordeeld voor een zedendelict	0
Eerder veroordeeld voor een geweldsdelict	3
Eerder veroordeeld voor een vermogensdelict	2
Eerder veroordeeld voor een ander delict, namelijk ...	4
Niet eerder veroordeeld	33
Officiersafdoening	2
HALT-afdoening	5

Ander delict: poging tot diefstal, vernieling, voortijdig afsteken van vuurwerk en diefstal.

3. Kenmerken delict en slachtoffer

Tabel B5.8 Gepleegd delict (n=46) (meerdere antwoorden mogelijk)

	Aantal
Hands-off-delict, schennis van de eerbaarheid	1
Hands-off-delict, via webcam	2
Hands-off-delict, verspreiding pornografie of bezit van kinderporno	8
Hands-on-delict met penetratie	14
Hands-on-delict zonder penetratie	20
Anders, namelijk ...	9

Anders: dwang/bedreiging (2x), smaad (2x), porno kijken in de klas en masturberen (2x), stalking/bedreiging pleeggezin, delict in vereniging en onbekend.

Tabel B5.9 Wijze van plegen (n=46) (meerdere antwoorden mogelijk)

	Aantal
Solo	24
In groepsverband als meeloper	16
In groepsverband als leider	1
In groepsverband, de rol van de jongen is onduidelijk	10

Tabel B5.10 Plaats delict (n=46) (meerdere antwoorden mogelijk)

	Aantal
Bij slachtoffer thuis	3
Openbare plek (waaronder park, speeltuin, zwembad)	7
Bij dader thuis	6
Bij vriend/vriendin thuis	3
Op school(plein)	12
Op straat	7
Anders, namelijk ...	9

Anders: bij dader én bij slachtoffer thuis, via internet bij betrokkene thuis, filmopname bij dader thuis, telefoon, verlaten bedrijfspand, facebook, kelderbox, e-mail en foto's op USB-stick.

Tabel B5.11 Geslacht slachtoffer (n=46)

	Aantal
Jongen of een man	4
Meisje of een vrouw	39
Beide (het betreft meerdere slachtoffers)	2
Onbekend	1

Tabel B5.12 Leeftijd van het slachtoffer (n=46) (meerdere antwoorden mogelijk bij >1 slachtoffer)

	Aantal
Eigen leeftijd	33
Veel jonger (meer dan 5 jaar verschil)	13
Veel ouder (meer dan 5 jaar verschil)	1

Tabel B5.13 Relatie met het slachtoffer (n=46) (meerdere antwoorden mogelijk bij >1 slachtoffer)

	Aantal
Bekende (kennis, buurtgenoot, medescholier)	28
(Ex-)partner	2
Onbekend slachtoffer	13

Regioplan Beleidsonderzoek

Jollemanhof 18 (6e etage)

1019 GW Amsterdam

T 020 531 531 5

E info@regioplan.nl

I www.regioplan.nl